Hornegi
De
metallorum
transmuta=
tione

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

D. G. MORHOFI.

De

METALLORUM TRANSMUTATIONE

ad

Virum Nobilissimum & Amplissimum

JOELEM LANGELOTTUM,
Serenissimi Principis Cimbrici Archiatrum Celeberrimum

EPISTOLA.

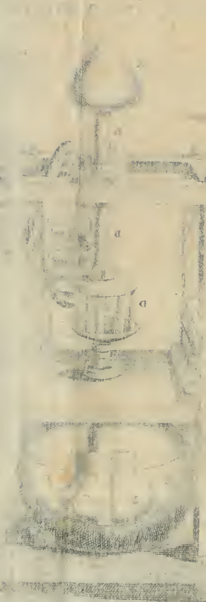
HAMBURGI,
Ex Officina GOTHOFREDI Schultzen/
Prostant & AMSTERODAMI.
Apud JOANNEM JANSSONIUM à WAESBERGE.
M. DC. LXXIII.

ICON MOLÆ PHILOSOPHICÆ.

A. Capitellum plumbeum satis Crassum.
B. Axis.
C. Tympanum dentatum:
D. Tympanum ex fusis constans.
E. Mortarium.
F. Pistilla.
G. Manubrium cujus beneficio mola agitatur.

a. superius axis est rotunda.
b. heic axis est quadrata.
c.d. heic utraque pistilla axi affinguntur.
e. heic pistilla per firmum æneum annulum firmantur.
f. heic utraq pistilla æneis capsulis firmantur.
g. utraq crassa vitrea pistilla.

B
D

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

NOBILISSIMO AMPLISSIMOQVE VIRO

JOELI LANGELOTTO

S. P. D.

D. G. MORHOFIUS.

QUoties Slesvvigam excurrens ad Te inviſo, Vir Clariſſime, plerumque doctior, quam acceſſeram, recedo. Præterquam enim quod eruditiſſimis tuis ſermonibꝰ aures animoſq; ſæpe tenes, ſubinde nova quædam, cùm ex omni politioris literaturæ genere, tùm è naturalis potiſſimum ſcientiæ penetralibus, quæ ad Te vel Amici perſcribunt, vel ipſe ingeniosè inventa moliris, mecum, quæ tua humanitas eſt, communicare non gravaris. Cujus honeſtiſſimæ ſuaviſſimæq; converſationis fructus, cum non exiguos ſæpe perſentiſcam, fructum non ſolùm ſed & voluptatem cepi maximam, è ſermonibus, qui inter nos de ingenioſiſſimæ tuæ Epiſtolæ, non ita pridem

publicatæ, argumento ferebantur; cum ante menses aliquot Tibi adessem. Præclara in illâ sunt omnia ac subtiliter excogitata, quæ de digestionis, fermentationis ac tritus usu in Chemicis laboribus monuisti. Mirabilis est illa auri per molam, quam vocas, philosophicam comminutio, quam illic doces. Curiosissima sunt, quæ de fermentatione Tartari, ejusq; salis volatilis spiritu, Opii Essentiâ, Mercurii eductione ex Antimonio, Corallorum in rubicundam mucilaginem analysi, jucundè non minus quam utiliter disseris: ut profectò isthoc nomine multum tibi literatus orbis debeat ac Chemici præcipuè, quibus non pauca arcana, quorum dubia hactenus fides fuit, Te demonstratore patuerunt. Magnam certè apud illustres Collegii Regii Londinensis socios scripto hoc publicato gratiam inivisti: nam & summis extulerunt laudibus, & hâc quasi promulside illecti, quæ promisisti, Acta Laboratorii Gottorpiensis, uberrimam ex istis præme-

tiis

tiis messem sibi polliciti, impatienti desiderio efflagitarunt. Testantur id humanissimæ literæ, quas non ita pridem Nobilissimus Dn. Oldenburgius ad me perscripsit: quarum vel ideo mentionem hîc facere volui, ut exstaret hæc quasi publica commonitio, quæ oblivionem, inter continua illa negotia facilè obrepentem tibi excutere ac aurem vellicare nonnunquam possit. Nec minus se Tibi obstrictam agnoscet Celeberrima Naturæ curiosorum in Germaniâ nostrâ Societas, cui epistolam tuam inscribis: non parum enim sibi de novo, quo exteris se ostentet, documento gratulabitur. Atque illi quidem illustres & in rerum naturalium ludo principes hoc seculo Viri, quia in his causis sedere judices possunt, penitiusq; omnia rimantur, majorem inventis tuis autoritatem laudibus suis conciliabunt, quam ego meiq; similes: qui admirari hæc, aut commemorare aliis tantum, sed judicare parum aptè possumus, nec debemus ne, quod Græci proverbio di-

eunt, ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τίθεσθαι videamur. Factum tamen eſt, neſcio quomodo: ut, cum nuper à manu tua gratiſſimum acciperem munus, doctiſſimam nempe epiſtolam tuam, occaſione auri per molam philoſophicam ſoluti, in ſermones de metallorum transmutatione abriperemur; Tibiq; quæ hujus argumenti in medium tum proferebam non diſplicerent: adeò quidem ut vel publicâ luce, non indigna judicares. Erant vero illa pro adſtruenda transmutationis veritate, partim è naturalis ſapientiæ adytis; partim ex Hiſtoriâ cum veteri tum recentiori petita, ut illa memoria diſſertanti ſuggerebat; nõ præclara illa quidem ſatisq; culta: tibi tamen, quod affectui tuo imputo, non ingrata. Ego quidem ſtatim tum monebam, ne me noctuas Athenas ferre, id eſt, de re tot hominum calamis trita, ac penè protritâ, addo etiam invidiosâ, ſcribere juberes, præſertim cum præclariſſimi Viri, Conringius & Borrichius jam pridem omnem hujus rei fundum occuparint:

parint: cœterorum verò ſcriptoreu-
lorum tanta turba ſit, ut noſtra vel in-
gloria, vel inutilis hic opera ſapientio-
ribus videri poſſit. Tu verò diverſum quid à me ſentiens urgere non deſtitiſti, ut hoc, quicquid eſt, opellæ, in me ſuſciperem. Quâ in re tandem, quoniam ita voluiſti, refragari Tibi diutius nec debui nec volui, modò tu videris, ne vel te fallas ipſe, vel alii, quibus amplior fortè ſpes oſtenditur, per te fallantur. Nos vero ita rem aggrediemur, ut primo de transmutationis poſſibilitate pauca quædam attingamus: deinde de autoribus, qui artis hujꝰ arcana vel tradiderunt vel propagarunt; deniq; de ipſis artis hujus experimentis non planè in triviis decantata, aut in vulgus cognita in medium producamus.

Primùm, cum de Metallis quæritur; an commutari illa poſſint: commutatio verò corruptionem unius, generationem alterius metalli neceſſariò ſupponat: diſpiciendum in limine hujus diſſertationis eſſet: quomodo

natura in terræ viſceribus illa componat. Sed quis ignorantiam hic ſuam non profiteatur? Nam, cum profundis adeò tenebris res ipſa immerſa ſit, quis doctrinam hanc in aprico ponet? Nullus à tot ſeculis, in hunc uſq; diem comparuit, cum tamen tam acutum nunc res naturales cernimus ad ipſas uſque particularum particulas, qui exerto digito metallorum cauſas monſtrare ac ponere ob oculos poſſit. Hinc meræ ubiq; conjecturæ & palpitationes, nihil certi: cum quæ de naturâ eorum cognoſcimus, è ſuperficiariâ tantum contemplatione proficiſcantur. Altius fortaſſis Natura eorum principia recondit, quam ut pervenire eò humana molimina poſſint. Operationes, quibus illa utitur, lentæ, ac integris ſeculis nonnunquam ducuntur, & per cuniculos: ut omnem obſervatoris, quanquã ſolertiſſimi, induſtriã facile effugiant. Metallurgi indocti ſunt, ac cauſarum naturalium ignari. Qui ingenio profundiori illas rimari poſſunt Philoſophi non facile

periculis, quæ rem illam comitantur, se exponunt. Hinc desertam habemus nobilissimam scientiæ naturalis partem, quâ non satis perspectâ, etiam in reliquis hallucinabimur. Ab interiore enim globi hujus terreni compositione, partiumq; ejus præcipuarum, inter quas succi cujusdam & medullæ instar principem sibi locum salia & metalla vendicant, & horum exhalationibus omnis ille aër qui globo huic circumponitur variè afficitur, multaque hujus athmosphæræ phænomena dependent. Scriptores Metallicos si excusseris, parum invenies quod saturare pectus possit. Quicquid tamen eâ in re præstitum est, Germanis debetur, quorum vestigia legunt exteri, si qui sunt, qui hoc argumentum tractârunt. Pauca sunt apud vetustos Scriptores *Platonem*, *Aristotelem*, *Plinium* historiæ metallicæ monumenta. E recentioribus post *Alberti M. libros de mineralibus*, *Andreæ de Solea* liber de incremento & decremento Metallorum, qui Basilio Valentino vulgo

adſcribitur, ac cum ejus XII. clavibꝰ edi ſolet, quanquam integro ſeculo hunc ille ſuperet, præclarè ſcriptus eſt ac multa habet recóndita: ſed obſcura pleraq; ſunt, nec aperte ſatis ſcripta. Diligentiſſimus ac eruditiſſimus Scriptor *Georgius Agricola* eſt, qui & hiſtoriam & operationes metallicas pro virili ſuâ executus eſt. Quibus addi poſſunt, quæ Germanicâ linguâ ſcripta ſunt *Lazari Erkeri* in arte docimaſticâ principis, *Fachſii*, *Matheſii*, *Albini*, *Zachariæ Theobaldi*, quiq; pleraq; ſua è cæteris collegit, *Lohneiſenii* opera. Sed nec *Andreas Cæſalpinus* contemnendus. *Bernardus Cæſius* in alia omnia dilabitur: nam locos potius communes de rebus metallicis congeſſit, qui ad naturam metallorum pernoſcendam parum faciunt. Nec prætereundi ſunt foſſilium, quæ in variis terræ partibus inveniuntur Nomenclatores *Kentmannus*, *Schwenckfeldius*, *Cretſchmarus*, *Merrettus*, *Aldrovandus* in Muſeo Metallico, *Wormius*. *Athanaſius Kircherus* quanto hiatu magnifica

multa

multa promisit de mundo suo, quem ita vocat, subterraneo! Sed vehementer ille corvos deludit hiantes. Quanquam enim vastus liber sit, adeò tamen rerum inops est, ut & illa, quæ necessaria sunt, nonnunquam omittat; superflua multa conscribat; cramben toties coctam toties recoquat; multa ex aliis describat; in multis impingat; nova parcâ manu ferat. Longè illo ingeniosior est Physicæ subterraneæ scriptor *Beccherus*, qui eo libro, & ejus supplemento non pauca affert, quæ magnam rei metallicæ lucem inferre possunt. Nec laude suâ privandi *Honoratus Fabri* & *Hamelius*, Philosophi præstantissimi, quorum ille in libris Physicis; hic tractatu de Meteoris & Fossilibus hanc Philosophiæ naturalis partem non leviter illustrarunt. Superiore anno *Websterus* Autor Anglus patria linguâ Metallographiam edidit, sed è Germanis scriptoribus, & quibusdam ex eis, quos modo enarravimus, præcipuè congestam, cum paucis quibusdam suis observatiunculis.

lis. Sed nec autores omnes ipse novit, nec delectum satis accuratum instituit. Quanquam laudari tamen Viri istius debeat diligentia, quâ collecta sub certis capitibus habemus, quæ in autoribus ipsis non sine tædio aliquo conquiruntur. Quæ Vir illustris *Robertus Boilius* de Origine Metallorum & Mineralium commentatus est, procul dubio, ut omnia Viri illius, eximia erunt & elaboratissima, quantum è libello, ipsis, de quibus agit, gemmis pretiosiore, non ita pridem publicato augurari licet. Sed ea hactenus ad manus nostras non venerunt. Interim è tantâ scriptorum Metallicorum segete parum admodum excusseris, quod intimam metallorum naturam in conspectum tibi producat.

Qui aquam omnium corporum faciunt elementum, idem quoque metallis substernunt. Quam veterum quorundam Philosophorum sententiam resuscitarunt è recentioribus *Helmontius*, *Bernhardus Palissy*, *Henricus de Rochaz*: ac confirmat, quæ viget apud

pud nonnullos de liquore ſolvente Catholico, quem Alcaheſt ipſi vocant, opinio, cujus beneficio in liquorem inſipidum corpora naturalia, ac ipſa adeò metalla abire creduntur. Quæ hypotheſis multorum animos ſollicitos habuit, multas Chemicorum fornaculas calefecit: ſed labore planè irrito. Nam nunquam fuit, qui vidiſſe ſe talem liquorem aſſeverare potuerit: cum ſint tamen non pauci, ut ex hiſtoriis notum eſt, qui ipſum magnum Philoſophorum lapidem non ſemel viderint. Quin adverſatur ſibi ipſe Helmontius, qui alio in loco reſolvi in puram & limpidam aquam corpora hoc liquore vult; alio feces remanere dicit. Ante tempora certe Paracelſi & Helmontii iſta in Chemicorum Scholis inaudita fuerunt: alia enim omnia, *Villanovani*, *Lullii*, *Baconi* ſimiliumq; Philoſophorum ſcripta loquuntur. Et ſi rem ipſam conſideres naturæ rerum repugnare videtur. Diſtinctæ enim ſunt liquidarum & conſiſtentium rerum naturæ: ac licet hæ

non-

nonnunquam per illas vinculis, quibus cohærent, exſolvantur, ut diſſipatæ oculorum aciem effugiant, nunquam tamen inter ſe commutantur, nec ab illis principium ac originem trahunt. *Bernhardus Paliſsy* Gallus, homo quidem plebejus, ſed tamen ingenioſus, libris patriâ linguâ de naturâ fontium, metallis, gemmis conſcriptis, ex aquis omnia, metalla quoq; & lapides duriſſimos produci vult: aquas tamen duas ſtatuit; alteram materialem; alteram congelantem. Quæ ſi recte perpendas, diverſitatem principiorum perſpicies, ut nihil novi hîc præter nomina deprehendas. *Henricus de Rochaz* popularis ejus, qui de aquis metallicis ac ſecretis fodinarum metallicarum quædam edidit, Phyſicam itidem reformatam ſcripſit, aquam quidem materiale rerum principium facit, ſed ſalem illi adjungit, principium corpora conſolidans. Propiora tamen etiam in compoſitione corporum admittit. In eandem ſententiam propendet Vir illuſtris

ſtris *Robertus Boilius*, libello nuper de Gemmis edito, quarum primam originem ſubſtantiam fuiſſe liquidam ſtatuit', quæ ſi tincturis quibusdam mineralibus, dum fluidæ vel molles ſunt, imbuantur, colores pro ratione mineralis obvii acquirant. In Opacis quales Hæmatitæ, Iaſpides ſimilesq; lapilli ſunt, terram metallicis ſuccis imprægnatam, acceſſione liquoris petreſcentis, ſeu ſpiritus petrifici in lapidis formam coagulari putat. Multa ſunt in illo libro præclara, quæ ad hanc doctrinam illuſtrandam faciunt. Meminit hîc cujusdam liquoris caſu oblati qui gemmas ſolvere potuerit. Terram plenam eſſe menſtruis aliisque liquoribus variorum generum exiſtimat, è fodinis, per quas vagantur, variè imprægnatis, qui quibusdam caſibus vice menſtrui fungi, alio vero modo concurrere ad productionem corporum mineralium poſſint. Quin ipſam aquam communem variis mineralium effluviis infectam, ut eſt plerumq; (quod *Thurnheuſerus*
libro

libro de aquis mineralibus docet) id præstare posse credit. Quod argumentum plenius se libro de subterraneis menstruis executum esse testatur. Hæc cum recito, in memoriam mihi revoco, quæ *Abrahamus è Porta Leonis* Medicus Hebræus libro de auro, in quo de auri in re medica facultate disputat, de Aquis Fabariensibus prope Rhenum, commemorat: quod succum aureum à naturâ nondum concretum obtineat, unde mirabiles illæ virtutes in ægris curandis oriantur; nulla enim in illis auri ramenta cerni ait, quæ tamen in propinquis Rheni fluviis appareant, illa medendi facultate destitutis. Sed in his succum illum concrescere in aurum corporeum putat: unde rejicit usum vini, in quo aurea lamina exstincta, quod illud nullas è corporei auri ramentis vires nancisci possit. Quæ omnia, an ex vero dicantur, esto aliorum judicium. In rebus obscuris & à sensu remotis conjecturis tantum locus est. Quod si menstrua illa subterranea admittimus, non omni-

omnino de nihilo esse quis crediderit. Eandem telam nuperquoq; texuit *Thomas Sherley* Regis Angliæ Medicus in Dissertatione, quam de causis lapidum publicavit. Quâ occasione simul in originem omnium corporum inquirit, quæ ex Aquâ & Seminibus suis produci vult. Eam præmisit, ut viam sterneret Tractatui Medico, quem de causis calculorum in corpore humano scripturus est. Non pauca hîc erudita & curiosa, quæ ad hoc argumentum & naturam petrificationis spectant, afferuntur, quibus hîc ut immoremur, instituti nostri ratio non permittit. Summâ deniq; curâ & industriâ rem illam demonstrandam suscipiet Ingeniosissimus *Steno*, in dissertatione de Solido intra solidum naturaliter contento, cujus prodromum superiore, ut puto, anno publicavit. E quo totum opus, velut ex ungue Leonem, judicare facilè est. Corpus naturale vel solidum est, vel fluidum: Illud, si secundum naturæ leges productum est, à fluido productum esse ait: Crescere illud, dum

particulis ejus novæ apponuntur particulæ, ab externo fluido ſecretæ: fieri autem appoſitionem hanc vel à fluido externo immediatè vel mediante fluido interno uno vel pluribus. Quæ omnia eleganter illuſtrat comparatione corporis humani cum productis terræ inſtitutâ. In omnibus locum productionis accuratè inſpiciendum docet: ideſt corpora vicina, quæ ad incluſorum productorum figuras componenda. Sic in ſaxorum examine multa detegi poſſe judicat, quæ in mineralium ipſorum examine fruſtra tentantur, quandoquidem perquam probabile ſit, omnia illa mineralia, quæ ſaxorum ſpatia vel fiſſa vel dilatata implent pro materiâ habuiſſe ex ipſis ſaxis expulſum vaporem: Quod an perpetuæ & indubitatæ fidei ſit, ego in medio relinquo. nam aliunde etiam impleri fiſſuræ poſſunt, quàm vaporibus è ſaxis ipſis expulſis. De Cryſtalli productione multa ſubtiliter disquirit: an inter fluidum & fluidum, vel inter fluidum & ſolidum; an vero in ipſo

ipſo fluido producatur: nam è fluido productam eſſe dubium illi nullum eſt; frigore tamen concretam, aut è cineribus ignis vi in vitrum exuſtam negat. Neq, enim vi ignis tantum vitri fieri productionem, ſed & absq; ignis violentiâ fieri etiã poſſe & humano artificio putat: modo quis inſtituat accuratam analyſin ſaxorum, in quorum cavitatibus optimæ cryſtalli formantur: Certum enim eſſe, ut ex fluido concrevit cryſtallus, ſic in fluidum eandem poſſe reſolvi, modò quis verum Naturæ menſtruum imitari norit: Nec obſtare: quod corpora à quib9 menſtruum totum vi ignis ablatum eſt, non amplius reſolvi poſſint: cum alia ſit ratio eorum corporum coagulatorum, quæ in medio fluido ſeu menſtruo concreſcunt, cujus partes inter coagulati corporis particulas relinquuntur. Fluidum enim, in quo cryſtallus creſcit, eodem modo ſe habere ad cryſtallum, quomodo aqua communis ſe habet ad ſalia. Cum vitro per ignis violentiam parato aliter res ſe ha-

bet, nam humor ejus penè omnis expellitur. Memini tamen ego etiam in vitro vulgari tantum obtinere posse singularem quendam liquorem, ut ad tempus saltem flexibile illud reddat, si nõ solvit: quò imagines ex eo fingi possint, aut characteres illi imprimi, cujus mentionem feci in Epistola ad Cl. Dn. D. Majorem, *de Scypho vitreo per sonum fracto* scripta. Addo, cùm è diversis corporibus jam tum concretis, quæ nonnisi propriis singula menstruis resolvi possunt, componatur vitri corpus: vero est simile nullum dari posse menstruum, quod in corpora sic juncta operetur. Ad hujus doctrinæ illustrationem mirificè facit historia artificialium gemmarum per aquam & pulverem coagulantem confectarum, à me in dictâ epistolâ commemorata: quam recensere hic nolo: cum in tuis non tantum, sed & in omnium manibus sit dissertatio typis ante annum divulgata. Lucem etiam addere poterit experimentum, quod vidi, cum Amsterodami commorarer, apud *Birrium* Medicum

cum, editis quibusdam in Chemiâ libris non ignotum. Is mihi lapillos monſtravit ſatis pellucidos ac elegantes, & ad modum gemmarum politos, quos è liquore quodam, quem præmonſtrabat, ſe paraſſe ajebat. Ponderoſus ille erat longè ultra vulgaris aquæ indolem, claritate tamen & perſpicuitate eam æquabat. Sapiebat tamen neſcio quid leviter ſtypticum, & ſalſum. Hunc ille non ſolum pro inſigni medicamento habebat, ſed & mira ſe in ſolutione corporum eo efficere poſſe memorabat. Vino Rhenano, cum guttulas aliquot infunderet, ſenſim è flavo in ſaturum rubrum colorē, ſed temporis aliquo intervallo, concedebat: & ſi rectè memini, etiam cryſtalli in fundo ſubſidebant. Ego non dubitavi è Tartari ſale confectum eſſe, nam ſimilem ſaporem deprehendi: quanquam ille celeraret hæc arcana. Ex iſto liquore cum præcipitaſſet pulverem, eum igni vitrificatorio expoſuit, uſque dum in ſubſtantiam cryſtallis ſimilem concreſceret: è qua gemmas illas formari ſibi

fecerat. De duritie illarum nihil mihi constat, cũ nec tactu nec visu ea deprehendi possit. Si non superarunt, saltem exæquarunt vitri duritiem, cum polituram sustinere potuerint. E corporibus, quę ad metallorũ naturã propius accedũt præcipuè corpora lamellata in fluido & ex fluido concrevisse *Steno* censet. Quo in genere Talcum est, cujus solidum corpus in fluidum resolvi posse ait, cum ex fluido illud concrevisse extra controversiam sit. Illos autem à verò longissimè aberrare, qui ignis torturâ hanc ab illo gratiam extorquere nituntur: *mitius enim* (ait) *à naturâ haberi solitum Talcum tantam in venustatis amatoribus sævitiam indignatur, & vindictæ loco Vulcano cedit illam sui resolventis partem, quam sibi inclusam conservat.* Denique & ipsa metalla perfectiora è liquore certo originem suam habere videri possent, si vera essent quę *Franciscus Lana* in Prodromo all'arte Maëstra c. 20. suo edoctus, ut perhibet, experimento nobis prodidit: Cujus, ipsa verba, ut plenior rei fides sit, hîc adducam:

ducam: *Non direi questo*, inquit, *se io medesimo non hauessi hauuto fortuna di havere aliquanta di una simile miniera, dalla quale con non multo artificio fu cauata una poca quantità di certo liquore aureo, che era la vera semenza di oro, ma per non esser conosciuto, tutto fu consumato con gettarlo sopra una quantità di argento vivo bollente, il quale tutto subito congelossi, & accresciuto il fuoco restarono cinque parti di esso perfettamente fisso, cioè, a dire una mezz' oncia di quel liquore fisso, due oncie e mezza di argento vivo; che se fosse stato maggiormente depurato, e poi congionto come anima al suo corpo proportionato, sarebbesi con esso potuta formare la vera pietra, ma sin hora non ho mai potuto ritrovare altra miniera simile a quella.* id est: *Non dicerem illud, nisi mihi ipsi bona fortuna talem mineram* (de minera auri loquitur) *suppeditasset, e qua non magno artificio expressa fuit exigua aliqua quantitas certi liquoris aurei, verum auri semen: sed quia pretium ejus non intelligebam, totus ille liquor consumptus fuit projectione*

supra argentum vivum, quod statim congelavit, ac igne aucto superfuerunt quinque partes ejus perfectè fixæ: videlicet dimidia uncia istius liquoris fixi, duæ & dimidia argenti vivi. Quæ si magis depuratæ fuissent, ac postea conjunctæ quemadmodum anima cum corpore sibi adæquato, potuisset eo verus lapis confici. Verum ad hunc usque diem non potui illi similem invenire mineram. Hæc Autor ille magnâ quâdam fiduciâ scribit; quorum tamen fides penes ipsum esto. Quin extraxerit ille è minerâ talem liquorem, qui figere potuerit argentum vivum; an vincet inde semen auri se habuisse, aut è commistione corporum illorum lapidem, quem vocant, Philosophorum potuisse produci? Nos, ut tandem nostram quoque de his opinionibus sententiam in medium proferamus, ita arbitramur: nec gemmas nec metalla è solâ aquâ simplici posse produci. Metalla, quia corpora habeo secundùm mista, quæ decomposita alii vocant, in partibus suis constituentibus primò mistis, agno-

scunt

ſcunt fortaſſis liquorem primogenium, ſed qui in ipſa ſpecificâ metallorum productione non apparet, ac inutilis eſt in metallo per artem producendo. Sed de his inferiùs plura. Quod ad gemmarum, & cryſtallorum ex aquâ concretionem ſpectat, ea nondum ſatis expedita mihi quidem videtur. Quanquam enim, quia texturæ ſimplicioris eſſe videntur, ob pelluciditatem, ad aquæ naturam propius accedere videantur; dubia tamen non pauca, rem illam urgent, quæ alio ſe modo eam habere poſſe perſuadeant. Eſto pellucidas eſſe: ſed tamen & duræ ſunt, & fragiles: quod indicio eſſe poſſit minus ineſſe iis humoris, quam ipſis metallis, quorum lentor inſpiſſatum liquorem non obſcurè oſtendit. *Bernhardus Paliſsy* qui ex aquâ productas vult, non è ſimplici ſed è geminis componi putat, quarum altera, quam coagulantem vocat, nihil aliud quam Sal eſt, ut explicat *Sorellus*, aut alia quædam ſubſtantia lapidifica, quæ ab aquæ naturâ diverſa eſt: ut itaq; ex ipſis ejus

 prin-

principiis pateat cryſtallum non eſſe corpus ὁμοιομερές. Craſſam ſatis communium lapidum miſturam arguit obſervatio illa *Peireskii à Gaſſendo* in vitâ ejus relata: qui ex aquâ limum viſcoſum eruit, ad contactum aeris in lapidem abeuntem. Quid vetat etiam in cryſtallis & gemmis diverſos ſuccos vel terras, ſed naturæ purioris, miſceri? Sed Aquarum in cryſtallorum incunabulis veſtigia invenit ſolertiſſimus *Steno*, unde eas concretas judicat. At fortaſſis illæ vehiculorum vice fungebantur, quæ naturas gemmarum conſtitutivas ad loca illa deferrent, extra autem corpus ipſum conſiſtebant. Nec crederem ego idoneum hinc argumentum peti: quod cum cryſtalli, gemmæ hoc vel illo liquore ſolvantur, è liquoribus quoque illæ ſint compoſitæ. Multos ego dari vel per artem parari liquores poſſe credo, quorum particulæ ita ſint comparatæ, ut ſpatia miſtorum nonnullorum pervadant illaq; compage ſuâ ſolvant, quæ ad conſtitutionem tamen eorum nihil

con-

conferunt. Inventus casu quodam in Angliâ fuit liquor blandissimus vegetabilis, qui marmor durissimum pervadens coloribus admistis in interioribus substantiæ particulis tingeret. *Berigardus*, ut refert in Circulo suo Pisano p. 534. phlegmate illo debili, quod primo stillicidio ex aceto acerrimo defluxit, facile uniones & alia multa dissolvit; postremo vero illo, quod vi summâ ignis extrahitur longè acriùs & coloratius, nihil effecit. Iis tamen liquoribus nec marmor nec uniones natales suos debuerunt. Quin habeamus illum liquorem, è quo vel concrevit, vel præcipitata fuit substantia crystallum componens, non tamen crediderim, quod putat subtilissimus *Steno*, eodem resolvi in liquidam naturam posse. Denique & hoc verosimile alicui videri possit: gemmas, si non omnes, saltem aliquas è diversis corporibus, per ignem vehementiorem, eodem modo quo à nobis vitrum conficitur, compingi posse. Certè qui artem χρυσοποιητικὴν profitentur, etiam

gem-

gemmas, si rectè memini, per ignem fabricare docent; & earum quasi typum quendam ob oculos ponunt, adulterinæ illæ, quarum *Antonius Nerus* præparationem tradit.

Alii iterum sunt, qui metallorum originem à sale petunt. Qui vero sic sentiunt non idem omnes sentiunt. Quidam enim universale aliquod sal comminiscuntur, quo nescio quæ miracula in universa natura atq; adeò in regno minerali se effecturos sperant. Quæ opinio à Paracelsi tempore primum invaluit, ac à nonnullis ejus asseclis, & Fratribus Roseæ crucis, ad hæc usque tempora propagata est. Extat quoque speciosus de vero sale Philosophorum liber à Gallo *Nuisement* scriptus & in Latinam linguam à *Combachio* conversus, ubi sententia illa & proponitur & propugnatur. Sal illud cœleste, æthereum, aëreum, universi nominant, quod vel ex rore, vel aëre, vel nitro, vel excrementis etiam animalium extrahunt. Tale aliquod an detur, ego quidem definire non ausim:

ſim: vetuſtiorum certè Chemicorum ſchola ignoravit. Ex aëre extrahi poſſe ſal, non negaverim: ſed univerſale illud eſſe vix crediderim. Vagantur in aëre particulæ ſalinæ variorum generum, quæ ignibus ſubterraneis & Solis calore ſubtiliatæ in athmoſphærã provehuntur prout ſoli ſubjacentis indoles illas ſubminiſtrat, nitroſæ, vitriolicæ, aut alterius cujusdam naturæ, vel ſic ſeorſim, vel inter ſe miſtæ. Quibus ergo vires catholicas tamen non adſcriberem. Commodè hîc mihi hujus Diſſertationis occaſione incidit, quod Amſterodami apud Virum ſolertiſſimum *Theodorum Kerckringium* vidi. Is veri ac genuini vitrioli ſed impuri quantitatem non exiguam monſtravit, quam ex aëre Amſtelodamenſi multis aquarum ſalſarum & ſoli paludoſi effluviis imprægnato machinæ cujusdam beneficio extraxerat. Magna ſcilicet Naturæ Architectonicæ inſtrumenta ſunt Ignis & Salia: ſed varia, ut varia ſunt corpora corporumq; miſtiones, quorum miniſterio, pro

ſub-

ſubjectorum ingenio in compoſitione & diſſolutione eorum utitur. Ea tamen eſſentiam illorum non ingrediuntur. Miras in corporibus tùm metallicis tùm aliis natura facit viciſſitudines beneficio Salium, quæ ſubterranea æſtuaria per omnem telluris compagem omnesq; venas & fodinas metallorum ordine tumultuario diſpergunt. Unde plerumque varia inter ſe ſalium & ſulphurum corpuſcula in mineris deprehenduntur: quæ tamen ad metallorum conſtitutionem pertinere quis temerè non dixerit. Vidi in Angliâ Brabantum aliquem, qui ſolo moderamine ignis, ſine ullâ alius rei additione è Saturni minerâ verum vitriolum, verum ſulphur, ſal commune, nitrum producere; acetum, tincturam ac plura alia parare poterat. Quod ille artificium ut rem ſecretiſſimam tegens nonniſi CC aureorum pretio vendere cogitabat. Acceperat à Doctore quodã Pariſiẽſi illud, non quidẽ contemnendum, ſed quod ad ſummam rei metallicæ nil faceret. Neq; enim ex illis compone-

ponebatur corpus metallicum, quæ fortuitò tantùm ad mineræ locum confluxerant. Nam ex aliis alia fortè produxisset: quanquam ille in minerâ plumbi & Antimonii tantum experimentum fecerat. Auri & argenti mineras, puto, hoc artificio suo non expugnasset. Quin est in quâlibet terrâ peculiaris quædam substantia salina vel singularis vel aliis mista, quam differentiam cœcum quendam nautam gustu deprehendere potuisse mihi narravit vir fide dignissimus. Nam cum mari terræ vicino bolis immitteretur, terrâ, quæ bolidi adhæsit, gustatâ, nominare citra errorem potuit locum in quo versarentur. Hamelius *lib. 2. de Fossilibus cap.* 9. huic quodammodo sententiæ favere videtur: primum enim metalli rudimentum facit substantiam quandam salsam in aquam resolubilem, quæ paulatim excoquatur, neq; aêris amplius vel aquæ injurias reformidet. Sed hæc merâ conjecturâ dicuntur, & citra ullam veri speciem. Nam quæ illa foret substantia salsa? nec

nomi-

minare illam poteſt ipſe, nec inter cognitas ulla eſt, quæ id præſtare officium posſit. Sunt porro, qui ſale illo universali relicto, quod ubiq; venantur & nusquam inveniunt, ad nota ac vulgaria illa deſcendunt. Cum enim, nitri, vitrioli, ſalis communis vires in divellendis corporibus metallicis videant, alia quædam ſub illis latere arcana ſuſpicantur. Animos addunt tot pasſim hiſtoriolæ, quas vel fando acceperunt, vel literis cõſignatas legerunt. Quales ſunt de argento ſpiritus ſalis beneficio è plumbo, extracto apud *Job. Frid. Helvetium in Vitulo aureo;* de bonâ auri quantitate è vitriolo quodam Hungarico educta apud *Beccherum in Phyſica ſubterraneâ.* Quæ per ſeparationem potius argenti & auri latentis, quam per ſingularem aliquam ingenerationem contigerunt: nolo enim hominum, qui illa memoriæ prodiderunt, fidem in dubium revocare. Ac fateor non temerè me credere, quæ *Salomon de Blauenſtein*, ut ficto proculdubio ſe nomine appellat, quiq;
artis

artis χρυσοποιητικῆς se verum alumnum ipse profitetur, in Interpellatione ad Philosophos pro Lapide Philosophorum contra Mundum subterraneum Kircheri *cap.* 2. scripsit. Ita verò ille: *Quid multis? possem & ego dare aliud Epicharema P. Kirchero, si mihi per tres horas duntaxat adesset, & incredulo palpandum præbere: quomodo ex puro puto argento, toto quanto, fiat purum putum aurum additione simplicis salis præparati, sine aliquo vel minimo addito.* Quid ille sale suo simplici præparato intelligat; equidem ignoro: si commune, fateor nihil posse mirabilius fingi, quod adeò veterum Chemicorum principiis repugnet. Præ cæteris in vitriolo & nitro ad insaniam usque laborârunt nonnulli: Aliqui integris voluminibus ista executi sunt: cumq; ipsi cœci essent; aliis tamen viam commonstrare voluerunt, rapientes in sensum suum Chemicorum dicta, quæ ipsi, nominum varietate decepti, non satis intellexerunt, nec è consensu autorum interpretari rectè potuerunt: quibus

Vitrioli, & nitri nomina aliud quid significant, ac illi putant. Quot non processus, ut vocant, ab Impostoribus, è vitriolo circumferuntur? Extat & è Vitriolo Processus cujusdam *Jodoci v. R.* qui addi solet operibus *Fr. Basilii Valentini*, ad summam hominum & metallorum medicinam, magno apparatu descriptus, ac operosus, quem Amicus qui ad præscriptum ejus operatus est, nullo nisi effectu ipso mendacem invenit. Cætera in illo sat bene se habent. Quos non *Glauberus* strepitus cum nitro suo fecit, è quo tot libris scriptis miracula magno hiatu promisit. Non pauca eximia sunt & præclara: plurima ex ingenii potius, quam fornacum calore nata. Cæterùm aureos montes non vidimus. In multis tamen ejus fidem sequitur libro de Fossilibus Hamelius, quam exploratam prius habere oportebat. Non negaverim equidem stupenda in rerum naturâ horum salium ac nitri imprimis effici beneficio posse, sed metallum ipsum producere posse dubito.

to. Planè enim ad aliam Mineralium familiam pertinent, nec ad lentum illum & viscosum humorem metallicum constituendum apta nata sunt. Interim si sub acrioris spiritus forma comparent, tyrannicum in corpora illa exercent imperium; si in subtiliorem & blandiorem naturam clementiori igne redigantur, vel ab auro ipso tincturam elicere, ac secum per alembicum auferre videntur. Quæ fortassis alicujus in medicinâ usus, in metallis verò emendandis, cum corporeæ tantùm naturæ sit, inefficax est. De Salis nitrosi subtilis spiritu è rore Majali extracto mira passim prædicant nonnulli. Nollius hujus salis spiritu & oleo, quod è rore Majali conficitur, in agone constitutos revocari, tincturam ex auro evocari posse scribit. Mirum quam triumphat hoc arcano Borellus *Cent. I. obs. 6.* qui amplius aliquid indagavit: *Multis*, inquit, *exantlatis laboribus & vigiliis, in arcanis naturæ perquirendis secretum auri solvendi tandem nactus sum, id est menstruum benignum, a-*

micè aurum intra paucas horas ſolvens, & ſine fumo, imò ſine igni quoq; diſſolutum poteſt ad ſalis naturam & olei reduci, cujus grana 3. 4. vel 6. juxta ætates varias propinata intra quatuor horas circiter, ſudoribus copioſis febres malignas purpuratas, epidemicas & pertinaces curarunt. Sciant verò lectores à ſpiritu roris illud factum fuiſſe juxta Sendivogii doctrinam. At dicent multi: cur non ejus copiam mihi comparo? Sed ſciant expenſas lucrum ſuperare. Notandum eſt (addit porrò) *collectores auri fluvii Gard juxta Urbem Vigam aſſerere roris guttas unicuique auri paleæ adhærere mane in arenâ eaque nutriri. Rorem illum coctione longâ abhinc nigrum, albiſſimum & citrinum reddidi, ſed ſine projectione fuit.* Adjecit deinde quædam de modo præparandi, quæ illic legere poteris. Quin obſervatum eſt auri folia, ſi rori ipſi, non ſpiritui injiciantur, ac cum illo per aliquod tempus lento igne digerantur, tandem diſparere: cum verò poſtea per filtrum ros percolatur, in fundo ejus ſubſtantiam velleri vel nivi ſimi-

ſimilem, cujus feliciſſimus in cordis affectib9 uſ9 ſit, remanere. Quod rori vel ſpiritui roris tribuitur hîc; alii ſpiritui vel eſſentiæ mellis, quod & ipſum rore conſtat, tribuunt. Aurum enim ſolvere dicitur, ejusq; tincturam per alembicum rapere, quæ auri potabilis inſtar eſſe poſſit, & mira in transmutatione metallorum præſtare. Ac vidi ipſe auri aliquam tincturam hoc modo paratam ab homine, qui neſcio quos theſauros inde ſperans magno pretio Principi alicui hoc ſecretum vendiderat. Quod ſi quis gratis ſcire cupiat, adeat Johannem Nardium Florentinum *Diſq. Phyſicâ de Rore cap.* 23. ubi modum præparandi docet. Matheſius *Sarept. Conc.* 3. aureum nummum rore vel pluviâ Majali aliquoties aſperſum atque à Sole ſiccatum vel terrâ abſconditum ponderoſiorem fieri notavit. Hæc quanquam ſpeciosè ſatis omnia dicantur, nondum tamen me movent, ut in auro conficiendo vel radicitus ſolvendo aliquas vel nitro vel ſpiritui roris aut mellis partes

tribuam. Agunt illi liquores vel potiùs ſalia liquoribus permiſta, non aliter quam modo vulgari, ut quævis aquæ corrodentes: ſed quia attenuata & ſubtiliora, ſubtiliores etiam particulas avellunt, quæ, citra moleſtiam aliquam, ignis propellere per alembicum poſſit ſuis tamen naturis nondum disjunctas. Hæc mea de nitri vel ſalis nitroſi in rore contenti circa metallica operationibus ſententia eſt: cujus tamen magnas vires in Vegetabilium ac animalium generatione non ignoro. Ejus illuſtre Exemplum proferam, niſi diſplicet, Vir Ampliſſime, hic ultra argumenti noſtri carceres excurſus. Anguillas arte produci poſſe, nec fando audiveram olim, nec in aliquo rerum naturalium Scriptore legeram, quod in Belgio roris beneficio facere agricolas nupero itinere meo didici. Primùm ego fidem habere narrationi huic nolui: ſed incidi poſtea in *Abrahami Mylii* ſcriptum de origine animalium & migratione populorum, ac idem apud illum artificium

ficium legi pag. ejus libri 10. cujus verba referam: *Menſe Majo*, inquit, *cum largiter rorabit ſeca & diſcinde ligone ex campo graminoſo ante ortum Solis duos æquales ceſpites, eosq. impoſitos, alterum alteri, ubi graminoſi ſunt, repone in margine alicujus piſcinæ à parte aquilonari, ubi Sol radios ſuos maxime emittit. Videbis inde propullulare quaſi examen pullorum anguillarium ante horas paucas elapſas. Sic quidam cum non pœnitendo fructu piſcinis ſuis anguillarum numeroſam copiam ingenerant.* Et veroſimile hoc experimentum facit, quod nullum reperiatur in anguillis ſemen, nulla organa generationis, ut multa fuerit de earum origine Scriptoribus Hiſtoriæ naturalis diſputatio. Si Piſcatores interroges, è vermiculis quibusdam, qui certo anni tempore in omnis generis piſcium carne naſcuntur, produci docent. Quos & ipſe non ſemel deprehendi. Leges etiam inter acta Philoſophica Anglica. *p.* 35. quæ obſervavit *Thomas Henſchaw* Nobilis Anglus, de vermium è rore putrefacto ge-

neratione. Ac memini ego apum ex Hydromelle putrefacto generationem notatam à quopiam fuisse. Rori denique soli in acceptis ferenda est illa Plantarum è cineribus resuscitatio, de quâ *Caramuel*, *Harsdorfferus* in libris suis; *Voigtius* singulari dissertatione egit: quamque integri libri materiem facturum se promisit *Kircherus*. Magna itaque hujus Salis vis est in vegetabilium ac animalium productione: metalla quanquam vexari ac affici variè ab illo possint, emendari tamen, mutari, augeri, fœcundari, ut in vegetabilibus fit, minimè possunt.

A Salium familiâ rectà ad metalla itur. Inter quæ primum omnium compellari solet argentum vivum, mirabilis profectò substantia, quæ mille se in formas fingit atque refingit, quâcunq; etiam arte tractetur. Plinius vomicam liquoris æterni vocat: Liquida enim & fluida est. Cumq; miro amore aurum amplectatur eique per intima se uniat, & præ reliquis metallis humor tantùm aliquis & rudimentum me-

metalli videatur: plurimi ſanè primum metallorũ ens, ut ita loquar, in illa deprehẽdere ſibi viſi ſunt: Nec deſunt hodiè qui idem ſtatuunt, tot in illo mari aliorum naufragiis nondum cautiores facti. Accedit venerabile illud Mercurii nomen, quod in Chemicorum ſcriptis adeò frequens eſt: conſpirant tot deſcriptiones, tot requiſita, ut vel cautiſſimus iis omnibus fallatur. Aliqui Virginem Mercurium volunt, quem natura produxit à flammis voracibus nondum tentatum: aliqui è metallis cæteris per artem extractum. Quod an fieri poſſit dubitatnm hactenus fuit; ſed veritatem ejus artificii, tua, Vir Clariſſime, Epiſtola commonſtravit. Sed hunc ego nihil à vulgari illo differre ſtatuo; quicquid etiam aliis videatur. Nam cum mirabilis ſit illa & imperceptibilis penè Mercurii in minima diſſipatio, quæ fit in mineris per ignes ſubterraneos, facilè ſe metallis inſinuat ac commiſcet; ſed non radicitus. Quædam ejus particulæ primâ metalli fuſione

evanefcunt in auras: quæ tenaciùs hærent, remanent, ac tandem falium ope eruuntur, & à reliquis particulis feparantur. Facilius autem id efficitur in mineris, in quas pronior illi ingreffus eft, ac promtius iterum expellitur. Quando per fufionem particulæ metallicæ propius junctæ funt, difficilius fuccedunt omnia. Ex Antimonio & plumbo extrahi non difficulter poteft, facilius ex ejus mineris. Tere mineram plumbi in minutum pulverem, ac ftylum in illo aureum moveto parumper, & adhærebunt ftatim auro particulæ quædam Mercuriales. Nec metallis tantùm fed & ligno fe mifcet. Habui ego ab amico fruftum ligni, quod ex arbore è terrâ metalliferâ prognatâ recifum fuerat, in quo per omnes ejus fibrillas & venulas diffeminatæ erant argenti vivæ particulæ, ut valido motu etiam excuti poffent, quod fieri facilè poterat: quia, laxiores funt in ligno quam in metallo viæ. Oftendebam, cum Londini commorarer, Illuftri Dn. *Boilio*, qui & arte

tale

tale lignum parari poſſe credebat. Sed eſto. Eodem tamen modo, ſcilicet per ſublimationem, tàm à natura, quàm ab arte fit. Memorat Autor libri cui titulus *l'Europe vivante tom. 1. part. 2.* è relatione cujusdam Nobilis Angli de Operario, qui diu in fodinis Mercurii laboraverat, cui particulæ ejus minimæ totum corpus adeò pervaſerant, ut fruſtum cupri oris ejus halitu ac digiti affrictu ita inalbeſceret, ac ſi ipſius Mercurii corpus quis affricuiſſet. Falli itaque omninò credo, qui, quod à metallis Mercurium educi poſſe vident, ex eo illa intrinſecus componi ſtatim exiſtimant. Quanquam, fateor, adeò ſpecioſæ hæ ſunt rationes, quas ſupra adduximus, ut facile in iſtam ſententiam aliquem adducant. Sed tot experimentis hactenus nil actum eſt, ac uno omnes Chemici cordatiores ore clamant: nihil ſibi eſſe rei cum Mercurio vulgi, nolle ſe argentum vivum currens, quod ovum ſubventaneum alicubi vocat *Lullius*, ſed aliam quandam ſubſtantiam metal-

tallicam, immaturam, non tamen in radice suâ impuram, quam illi Mercuriũ suum vocant; argenti vivi, absq; illo, nullum esse in metallorum transmutatione usum. Quod sexcentis illorum effatis firmare possem, nisi scirem hæc tibi esse cognitissima. Novi tamen aliquos, qui viâ, ut vocant, particulari, nobilius ex argento vivo metallum se confecisse, quanquam sine lucro, glorientur, de quo in sequentibus dicam. Quanti porro in Antimonium insumpti fuere labores, è quo sperarunt non pauci maximum illud naturæ arcanum. Sed non est in illo genuinus Mercurius metallicus, qualis ad corpora perfectissima metallica componenda requiritur: ut patet è fragili hujus textura. Sulphuris fortassis purioris aliquid reconditum est, unde particularis quædam transmutatio concedi possit. Quod & innuere videtur *Basilius Valentinus* in Curru triumphali Antimonii, ac commentator ejus *Theodorus Kerckringius*. Nam ad magnum opus, ipsis fatentibus

bus, nihil rei confert. Utilissima tamen latent in illo remedia, præcipuè in morbis ab infectione sanguinis oriundis, quos ad miraculum edomare valet: Ea ad cœlum usque laudibus extollit *Basilius Valentinus*, ac experimentis suis firmat *Kerkringius*. Non desunt qui vel ex uno metallo immaturo, vel duorum, perfecti & imperfecti, conjugio, solâ diuturnâ coctione, quæ naturæ operationes subterraneas imitentur perfectius aliquod metallum se facturos putant, cum in naturâ plumbi mineras successu temporis in argentum commutatas deprehendant metallurgi. Fuit in eâ sententiâ sagacissimus rerum naturalium scrutator *Baco Verulamius*, qui in *Historia Naturali Cent.* 4. methodum præscripsit, quâ possibile sibi videbatur, ignobilius metallum in nobilius commutare. Postquam requisita ejus operis recensuit, tandem *num.* 327. ita rem instituere jubet. *Angusta paretur fornax, temperatusq; excitetur calor, & quidem talis, ut metallum perpetuò liquefa-* *ctum*

ctum conservet, non vehementior; quod ad rem vel maximè facit. Materia sit argentum, metallum maximè cum auro symbolizans, cum eo quoque decimaMercurii vivi pars imponatur, duodecima nitri justo pondere, quæ vegetando corpusq; metalli aperiendo serviunt. Operatio per sex menses ad minimum continuetur. Velim & oleosas quandoq; injici substantias, quales adhibentur recuperando auro, tormentis separationum exasperato; in eum finem, ut partes arctius læviusq; disponantur; magnum instituti momentum. Aurum enim, ut constat, compactissimum omniumq; metallorum ponderosissimum est, maximèq; flexibile & extensibile.
Hæc *Baco Verulamius*; quem verè sic statuisse confirmavit mihi Amicus Londinensis. Nam quanquam passim in scriptis tenuiter de studio Chemiæ metallicæ sentiat, privatis tamen studiis diligentissime rem illam, nec sine magnis sumptibus, eâq;, quam hic sibi præscripsit, methodo tractavit. Sed nihil omninò effecit, nec efficere istâ viâ potuit, ut facilè qui harum re-

rum intelligens eſt, animadvertit. Sic & *Fr. Lana* loco, quem ſupra laudavimus, Aurum cum Mercurio amalgamatum, ſi longo igne maceretur, tandem in Elixir Philoſophicum mutari putat. Illud vero non contemnendum eſt, quod ignis accuratam haberi rationem voluerit *Baco*: quo ſolo interdum plus efficitur, quam ſexcentis aliis ſubſidiis. Quare nihil magis ipſi veteres etiam Chemici inculcant, ac ſcio ipſe ejus experimenta bene multa. Quis neſcit Talci calcinationem rem haberi difficillimam? Torreas ſummo igne, pro lubitu, ad diuturnum etiam tempus, & vim omnem flammarum pertinaciter eludet. Vidi tamen vel intra dimidiæ horæ ſpatium, pauciſſimo igne, rudi ad ſpeciem artificio, totam ejus ſubſtantiam ita calcinatam, ut colore flavo ablato, ſpongioſa facta ſub digitis in minutiſſimum pollinem comminueretur. Quare patet non adeò indomabile igni eſſe Talcum, ut quidam crediderunt, qui aliquod auro ſimile ſibi in-

eo, præcipuè, flavo visi sunt deprehendere. Quâ in opinione non omninò falsi fuerunt: nam & hodiè metallurgi separare ex eo aurum norunt, ac latet in eo sulphur aliquod purius, quam credas fortassis. Dixitque mihi aliquando Amicus, novisse se Medicum, qui sulphure per singulare artificium ex hoc corpore extracto, curare immedicabiles morbos potuerit, ut alterum illi à maximo Elixire locum posuerit. Testatur & Martin. Martini in *Atlante Sinico p.* 79. Talcum in calcem redactum vinoq; mixtum ac epotum Sinicis Medicis ut singulare Medicamentum ad vitam longam commendari. Videri ergo hoc experimento potest, quam etiam in Vulcani regno sæpe

— peragat tranquilla potestas,
Quod violenta nequit.

quam cedant mitioribus flammis interdum corpora duriora, fortioribus resistant. Cui Dissertationi, quoniam jam in eâ sum, amplius insistam, & nisi loquacitas Tibi mea molesta

est,

est, lectissimis speciminibus confirmatum ibo; quanquam non è proximo omnia; aliqua è longinquo tantum rem nostram illustrent. Cum Amsterodami viverem, confessus mihi est *Theodorus Kerckringius*, se ex argento vivo argentum & aurum verum fecisse: monstrabat enim quatuor frusta metallica annularis digiti crassitiem æquantia; quorum primum stanno simile; alterum argento; tertium subflavum erat; quartum colore respondebat auro. Hæc solo regimine ignis, ex argento vivo, addito exiguo quodam pulvisculo (quem ex Antimonio confectum ego suspicabar, nec ipse visus est diffiteri) se fecisse asseverabat. Ac videtur ipse nonnullis in locis Commentarii super *Basilii Valentini* currum triumphalem id innuere. Vidi & apud eundem insigne artificium, solo ignis ministerio, nec ullâ re aliâ additâ, solvendi succinum. Nam ostendit mihi cadavera infantum succino obducta, ut omnia membra transparerent. Monstravit etiam phialam

vitream tali succino soluto, iterumq; congelato impletam. Quam splendidè jam magnatum cadavera condi ac à putredine conservari possent: nam citra ullam corporum evisceratione contra omnem injuriã aëris & humorum novâ hâc è succino tunica quasi cataphracti jacerent. Quid non lucri ex hoc invento nasceretur, cum succini fragmenta, quo majora eò pretiosiora sint, ac in Oriente ultra aurum æstimentur: illa verò hîc quantitate, quâ quis velit, exhiberi possint. Ergo quod tot modis à solertissimis Chemicis tentatum est, unico nunc ignis regimini debetur. Diu multumque, fateor, animum in succini naturâ cognoscendâ exercui: & facit profectò inventi istius novitas, ut ne nunc quidem, quanquam loco alieno mihi temperem. De Succini natalibus res dubia. Aliqui maris sobolem habent; aliqui ex terrâ prodire statuunt, quæ mihi sententia verosimilior videtur: testanturq; animalcula & insecta terrestria, passim in succino reperta:

perta: quod fusius aliquando deducet Clarissimus Collega noster *D. Major* in libro de Succini natalibus non maritimis. Nascitur verò frequenter in locis ubi pinus & Terebinthinæ crescunt, quod argumento esse posset, â simili quâdam viscosa substantiâ, qualis in arboribus illis reperitur, per terram dispersâ nasci, & à particulis salinis maris proximi vel aliundè coagulari. Nam pene consimilem naturam arguunt multa, similis inflammabilitas, ac odor, qui à Terebinthinæ Cypriæ incensæ odore vix differt; quodque è succis illarum arborum per artem confieri possit, hodieq; conficiant Chinenses teste Martinio in *Atlante Sinico p. 65. Putant quidam*, inquit ille, *ex defæcatis illud oriri pinorum medullis temporis longinquitate induratis ac pellucentibus. Et vidi ego sanè ex pice pinea seu resina per decoctionem illud arte fieri divendiq; à Sinis ita egregiè effictum ut vero invidiam facere possit*. Ego quidem per similis naturæ oleosum humorem dissolvi posse existimo. Potest & impurum succinum arte cor-

rigi, & ſubtiliari docente *Glaubero* lib. de Furnis Philoſophicis, per Spiritum Salis rectificatum: ſed tum duritiem illam deponit, nec durat niſi in loco frigido vel temperatè calido. Si calor plus juſto intenſior, diffluit. Novi qui tentarint experimētum bono eventu; ſi quis ſolidare iterum ſuccinum alio artificio noſſet, jam naturæ artibus ſuperior eſſet. Exhibet tamen & illa nonnunquam inelaboratum, quale fuit illud, quod alterâ ſui parte molle; alterâ durum, & cui ſigillum imprimere potuit Nobiliſſimus *Dn. Oldenburgius*, de quo memorat ipſe in *Actis Philoſophicis p.* 2061. Pingere etiam Natura illud ſolet variis characteribus, quale fruſtum nuper ad me miſit Nobilisſimus *Dn. Johannes Tinctorius*, Sereniſſimo Electori Brandenburgenſi à Conſiliis, in quo litera D perſpicuo naturæ ductu delineata, etiam cæteras, ut eſt humanisſimus, Alphabeti literas, ſic in ſuccino depictas, ſubmiſſurus. Cum itaque hanc de ſuccini origine ſententiam vero ſimil-

ſimillimam judicem, falli puto autorem libri, qui *l' Europe Vivante* inſcribitur, *qui tom.* 1. *part.* 2. oriri illud putat à melle, quod in littore Maris Indici in petris ab apibus congeſtum, poſt Solis coctionem in mare prolapſum, ſale marino induretur, & ad aliarum regionum litora a mari ejiciatur. Allegat neſcio cujus Chemici autoritatem, qui in fracto ſuccino ſubſtantiam mollem melli ſapore ſimilem invenerit, quodque eadem poſt ſolutionem ejus per ſpiritum Vini Tartariſatum remaneat. Quæ omnia abſurda eſſe quivis facilè videt, ut non ſit opus iis immorari. Sed nos de Succino, occaſione ſolutionis ejus, quæ per ſolum ignem fit, ſatis diximus. Redeamus nunc ex iſto diverticulo in viam, ad uſum ſcilicet Ignis in Chemicis laboribus, ſi rectè adminiſtretur. Cujus aliud exemplum è ſuperioribus repeti hic velim de homine Brabanto, qui uno ignis artificio viginti penè numero diverſisſimas res ex unicâ Saturni minerâ educere potuit. Quomodo verò

absq; igne, ſpiritus quicunque, ex animalibus, plantis, lignis, lapidibus aliisque corporibus eorumque partibus eliciendi, quod artificium proponit *Magnus Pegelius* in Theſauro rerum ſelectarum *p. 109.* id inter cetera ejus arcana ſepultum remaneat. Nam (ut hoc in transcurſu commemorem) publicavit ille Autor, qui Medicus & Philoſophus in Academia Roſtochienſi fuit Anno 1604. lemmata quædam ſingularium inventionum, tam Phyſicarũ quam Mathematicarum, inter quæ non pauca ſunt ab illo vel cogitata vel indicata, quæ hoc noſtro tempore ab aliis inventa & in lucem producta ſunt.

Porrò, qui metallorum cauſas in terra non inveniunt, è cœlo eas, vel principem ſaltem eorum partem conſtituentem deducere moliuntur. Hinc certos quosdam Planetas ad certa Metalla damnant, quibus illa originem ſuam debere creduntur, imo iisdem nominibꝰ ſalutantur, ut hæc nova quaſi aſtra ſubterranea habeamus. Quæ

ſenten-

ſententia quanquam ideò exagitatur à nonnullis, quod evidens hujus rei ratio dari nequeat, contemnenda tamen omnino non eſt, cum non χθὲς καὶ πρώην nata, ſed antiquitate ſuâ ſe tueatur, ut doctiſſimus in præclaro opere de ortu & progreſſu Chemiæ docet *Borrichius*, cujus ego ſcrinia non compilabo. Globorum magni hujus Orbis, præcipuè Planetarii, tùm quà totum ſyſtema, tùm quà partes nobiliores, inter quas in terreſtri globo omninò referendi ſunt ſpiritus metallici, per vaſtisſimum hoc corpus diſperſi, nullam eſſe conſpirationem, aut mutuam efficacitatem, nemo mihi temerè perſuaſerit. Sed cum obſervandi facultas ultra humanum ingenium ſit, nihil accurati definire poſſumus, explodere tamen & exagitare non debemus, ſi quæ ab aliis, antiquioribus præcipuè, de eo tradita invenimus. Solis, & Lunæ vires in hæc inferiora facilè ſentimus. Illi cum auro: huic cum argento ſingulare commercium vulgò tribuitur: ne quid de cæteris metal-

lis nunc dicam. Solis & auri similitudinem ostendunt splendor, color, qui à sulphure optimè digesto, quod à Sole huic metallo ingenerari creditur, provenit. Quod si *Honorati Fabri* sententiam, quam tamen ex Hypothesi pronuntiat, audire volumus: Solis ipsius substantia ex auro liquefacto constat. Mirum ergò, si non hæc semina etiam per terram spargeret, ac in eâ substantiam sibi similem produceret. Refert *Digbæus*, sed ex fide amici, radios Solis per vasa vitrea & concava certo quodam modo disposita in purpureum & minutissimum pulverem præcipitari. Quis non è credulis illis, cum hæc legit, de Sulphure naturæ exclamet? Sed qui hæc Digbæo narravit, sibi ipsi blandè imposuit. Volitant enim in aëre semper particulæ vel salinæ, vel alterius generis, quæ igne hoc speculari collectæ ac ad ruborem exustæ vel calcinatæ. Scripsit jam antea Paracelsus de Solari pulvere è speculis per radios Solis collecto, quo ritè præparato excitare in nobis igne-
am

am naturam possimus, & cum dæmonibus igneis aliquod inire commercium. Sed hæ imposturæ sunt. De Sole, vulgaris opinio est, quod plumbo ac cupro, quo templa & ædes tegi solent, aurum ingeneret. Quam licet anilem fabulam vocet *Honoratus Fabri*; novi tamẽ qui è plumbo ac stanno veteri per repetitas calcinationes & reductiones non contemnendo lucro aliquid auri & argenti expresserint; sive id à causis quibusdam latentibus productum, sive separatum fuerit. Nam, quod plumbum ac cuprum in tectis repositum attinet, continuis pluviis, in quibus subtilissimæ particulæ salinæ reconditæ, & calore solis, in iis metallis, ut nullum metallum solitarium est, maturari aliquid purioris metalli potuit. Albinus *in Chronico suo metallico. p.* 29. observat: semper in fodinis Schnebergensibus argentum copiosum, sub Saturni in signum Cancri ingressum, accedente Lunâ, repertum fuisse. De Unionibus Garcias ab Horto prodidit: eos

D 5 post

post plenilunium captos cum tempore minui & decrescere: qui verò ante plenilunium capiuntur, huic vitio non esse obnoxios. Annon notum est de Gemmis, cujus maculæ æquales subeunt cum Lunâ mutationes? Deprehendimus in animalium corporibus, in vegetabilibus, Lunæ vires. Quas multis rationibus in libro de Motu marium impugnatum it *Isaacus Vossius*, cum aliud doceat Experientia.

Intrabimus nunc Chemicorum ludum: & eorum oracula audiemus. Illi nobis Mercurium suum & sulphur inculcant. Si excutias, quid rei sub illis nominibus lateat (nam vulgari illa accipi significatione nolunt) sexcenta tibi vocabula obtrudent, descriptiones obscuras & ænigmaticas, in quibus venari aliquos sensus oportet, eosque ut lacera Hippolyti membra hinc illinc colligere. Quos ubi assecutus fueris, consensum tamen in illis reperies: nisi quod novissima Chemicorum secta, post Paracelsi tempora tertium, duobus illis, Mercurio & Sulphuri

phuri, principium, Sal ſcilicet, addidit. Nolo hîc prolixius disquirere de iſto principiorum numero, & an illa omni corpori conveniant, ac quantum à communibus diſcrepent: id enim doctiſſimè copioſèque diſputatum eſt ab Illuſtri Viro *Roberto Boilio* in Chemiſtâ Sceptico & *Hamelio*, libro de conſenſu veteris & novæ Philoſophiæ *lib. 2. c. 4.* Veteres vero illi ante Paracelſum duo hæc Mercurium & Sulphur non communia, quæ hodierni noſtri volunt, ſed metallica tantum ſtatuerunt principia. Quâ in re audiendos illos præ cæteris puto, cum metallorum naturam uſu ipſo rectiùs didicerint, quàm ii qui rationes tantum & opiniones ſuas ſequuntur. Remota illa corporum principia, elementa ſcilicet, & atomos ad ſe pertinere non cenſebant: è quibus metalla immediatè non componuntur, unde non niſi ſoli naturæ aliquid producere datum eſt. Propiora principia etiam manibus hominum tractari ac in opus aliquod deduci poſſunt. Si cum curâ illorum libros le-

gas,

gas, ac inter se sententias illorum conferas, non absurda illos docere videbis, & quæ conciliare quam optimè cum veterum Philosophorum *Platonis* ac *Aristotelis* scholis possis, ut conciliavit Hamelius *de Fossilibus lib. 2. c. 9.* qui & eo in loco varias diversorum Philosophorum circa generationem metallorum sententias congessit, ac dijudicavit: ut nos isto labore supersedere possimus. Per Mercurium & sulphur non intelligunt illi, quæ vulgo sic vocamus, nam illa potius recrementa metallica illis sunt, quam vera principia. Mercurius, vel potius argentum vivum, quantum è scriptis illorum colligere possumus, illis est substantia metallica, è perfectorum metallorum familiâ, immatura, ad levem calorem fluidissima, ponderosa, volatilis, summè ductilis, non currens, ut vulgaris Mercurius, unicum & summũ naturæ metallicæ agens, quod illi sexcentis nominibus describunt, nullo tamen appellant aut demonstrant. Hoc ita crudum in naturâ inveniri

ajunt,

ajunt, undè summâ arte eliciunt substantiam purissimam, viscosam, quæ propior materia est metalli constituendi. Hoc quidem etiam reliquis metallis commune est principium, sed prout sulphur vel purius vel impurius illud temperat, aliam vel aliam mistionem sortitur: unde vulgo diversæ illæ metallorum species constituuntur. Quæ an ita vocandæ sint, inutiliter disputatur, nec Alchemistarum rem magnopere vel juvat vel affligit. Hanc materiam in perfectorum metallorum incunabulis inquirere, cumque inter perfecta metalla ab auro compacto sperari nihil possit, ab argento, vel aliquo, quod illi cognatum est, petere jubent. Quod innumera autorum loca innuunt, quibus integrum implere volumen quis posset: E quibus illa quasi per lancem saturam dabo. In capitulis, quæ Hermeti adscribuntur ita Lapis ipse loqui fingitur: *Luna mihi propria est, & lumen meum omne lumen superat.* Arnoldus in Semitâ semitæ illa Hermetis: *Pater*

ejus

ejus est Sol, Mater Luna ita explicat: *Per Solem intelligimus aurum, per lunam argentum.* & subjicit: *Jam igitur sufficienter tibi demonstravi &c.* Rosariũ majus: *Magnesia nostra est Luna plena, Mercurius Philosophorum, id est: materia in qua continetur Mercurius Philosophorum. Et est ille quem natura paululum operata est, & in metallicam formam formavit: tamen imperfectum reliquit.* Autor Anonymus: *Oportet quod Sol habeat sui spermatis & suæ tincturæ receptaculum & idoneum & sibi consonum, & illud est Luna, id est argentum.* Sendivogius vel potius Setonius tractat. XI. vocat *menstruum ex Sphærâ Lunæ, quod possit calcinare Solem.* Scala Philosophorum: *Adjuva ergo solutionem per Lunam & coagulationem per Solem.* Turba aliquoties vocat *sputum Lunæ.* Sed quis omnia enumeret? Videmus hinc, quorsum illi digitum intendant. Hanc illi materiam ignem, aquam, acetum vocant, quod in metalla perfecta ita operetur, quemadmodum ignis in corpora inflammabilia, aqua in salia & glaciem,

ace-

acetum in corpora, quæ ab illo solvi possunt. Inquirendæ ergo fodinæ essent, an tale quid inveniri in illis possit: nam è metallorum scriptoribus sapere hîc non licet. Describunt illi non paucas argenti immaturi, aut informis species, sed quis eas vel vidit unquam vel exploravit? Exhibet se interdum illud specie lenti humoris, qui postea in optimum argentum coagulatur, cujus memorabilem historiam refert Albinus. Berg-Chronic. *pag.* 110. quam hîc apponere ipsis Autoris verbis fortassis non erit iniucundum: In des Grafen zu Hoenstein Bergwercken am Hartz fürnemlich auffm Enders-Berg/ auff dem beruffenstem Zechen / der Samson genant / hat sich dieses gedenckwürdiges und unerhörtes zugetragen/ daß man alda ein weiß fliessend gediegen Silber angetroffen einem Queckfilber gleich / welches auß dem Gang und draussen geflossen/ daß mans mit Händen zusammen gerafft / und so bald es ins Feuer kommen von stund an fein worden / dessen ich von glaub-

glaubwürdigen Leuten berichtet bin. Wie etliche reden ist das Ertz gleich wie eine Buttermilch gewesen / so bald es aber eine weile in der Lufft gehalten worden / oder auch in Gefässen verwahret / darinnen mans weich zu behalten vermeinet / ist es hart worden gleich einem Sand oder Grieß / und ist die weisse Farbe auch in braun oder rüstig verändert worden. Hæc ille de mirabili hâc materiâ, penè iis respondentia, quæ de suo *Gur* memorat Mathesius, quod tamen ad argenti puri naturam nondum accessit. Idem Albinus *pag.* 127. ejusdem libri de mineris argenti diversis notabilia adducit, quæ illic legi malim, ne chartas spissioribus testimoniis impleamus. Fortassis & illa contemplatione digna sunt, quæ *Nirenbergius Hist. nat. lib.* 16. *cap.* 19. de singulari quodam metallo, ad argenti solutionem adhibito refert: *Argentum vivum*, inquit, *notum tantum fuit barbaris, sed nullius usus: namque loco illius ad argenti beneficium aliud metallum sufficiebatur, inventum in alio colle humi-*

humiliori qui juxta Potosi tumulum jacet. Vocant Indi huayna Potochi, id est: Potochi adolescentem. Hic inventum quoddam vilius metallum, & pene plumbum, admixtum argento pro hydrargyro fuit. Illud Zuruchec dixere, quod significat faciens dilabi, *quoniam ejus inflatione argentum liquefieret, nec adureretur.* Hæc sunt quæ de primo Metallorum principio Mercurio in Chemicorum scriptis vestigia deprehendimus, quæ tamen adeò illi tegunt, ne quis altius ad eorum arcana penetret. Nil enim studiosius quam rem istam celant, unde omne alchemiæ negotium dependet. Alterum illis principium, Sulphur est, spirituosum, penetrans, coagulans materiam metallicam, cuius illi fontes non dissimulant. Ab auro, sed per materiale illud principium primum soluto, illud elici volunt: reliquorum enim metallorum sulphura, ut impura contemnunt. Primos ejus natales aliqui à Sole & sideribus deducunt, sed ea omnia incerta: aliqui ab ignibus subterraneis; quo quidem non adeò ab-

ſurdi ſunt. Cum enim terra compages ſit omnium naturarum primarum, quæ ad miſtorum generationem ſunt neceſſariæ, concludi illic neceſſe eſt magnam ignis vim, ſine quo generari nihil aut miſceri poteſt. Eum familiares ſibi habere naturas oleoſas oportet, variorum generum, quibus primo miſcetur, unde ad exteriores partes halitus oleaginoſi jam puriores jam impuriores propelluntur, vel magis vel minus excocti. Qui vel aquis vel terræ commiſti alias aliasque ſpecies producere videntur. Non ſunt inter illa tantum nobis vulgò cognita ſulphur, bitumen & ſimilia, ſed longè plura nobis incognita, quibus ignis maximè familiaris eſt, & ad mutuam permiſtionem ſponte contendit, adeò ut ſeparari nequeant. Combuſtio enim rerum oleaginoſarum, nihil aliud eſſe videtur, quam ſeparatio ignis, ab iſtis materiis, in quibus habitat. Quare cum Sulphur illud Chemicorum reverâ ſit oleaginoſa ſubſtantia, ſed incombuſtibilis, & tamen ignis, ut illi

illi loquuntur, corporatus, aut naturæ ignis, è tali primâ mistione illud descendere per est vero simile. Sulphur illud nec ab astris nec ab igne centrali deducendum putat Hamelius *de Fossilibus lib* 2. *cap*. 9. *pag*. 246, cui ejusdem cum vulgari sulphure naturæ videtur, nisi quod longâ alteratione in fixum purum & incorruptibile evasit. Cujus sententia non omnino spernenda videtur. Memini enim in Chemicorum scriptis, & nisi fallor, *in Richardi Anglici Correctorio* me legisse; quod in interiori vulgaris sulphuris natura reconditum lateat incombustibile sulphur illud, ac posse auro, cui sulphur suum extractum est, ex ejus quasi visceribus restitui. Quod mihi in mentem revocat historiolam, quam legi in libro quodam Manuscripto verbis germanicis consignatã, de auro beneficio sulphuris vulgaris è cupro extracto, vel potius in cupro ad maturitatem redacto: quã integram hîc apponam: D. Gregorius Euseb. von Madrit hat mir erzehlet / daß ein Chimicus zum

Montano kommen und um eine kleine Gelegenheit zu laboriren gebeten/ die jhm den geworden: da hat der Laborant Kupfer genommen ein Zentner und dasselbe immer im flusse gehalten/ und immer Schwefel nachgetragen/ und damit das Kupfer zur reiffe bringen wollen: Endlich haben sich die Nachbaren des Gestancks halber beklaget/ da hat jhn Montanus gehen lassen: Er aber hat sehr beklaget/ daß ers nicht absolviren können. Nach etlicher Zeit reist Montanus die Esse ein/ worinnen er laboriret, und findet einen Zee von 10. unzen Goldes im Ofen stecken/ welches hineingelauffen war durch einen Riß. Montanus hat ihm vergebens nachgeschrieben/ welcher es dem Fürsten von Anhalt selbst erzehlet. Hujus ego rei fidem in medio relinquo: neque enim alicui autor sim, ut sumptus in rem incertam faciat; omittere tamen nolui; cum rem nostram illustraret. Cæterum de partibus metallorũ, quas Chemici ita distinxere, dubium nullum superesse videtur. Namq; quod qui-

quidam putarunt constare substantiam Auri partibus similibus, falsum est, cum Sulphur seu tinctura ab eo possit separari. In ignobilioribus, Cupro præsertim, fieri illud posse experimentis plurimis constat. De gemmis idem testatur Hamelius de Fossilibus lib. 2. cap. 7. *Sunt qui alias minoris notæ gemmas ut Amethystum, Saphirum, Chrysolithum laminulæ ferreæ impositas calce vivâ vel chalybeâ scobe condant & vivis carbonibus operiant, ut igne sensim aucto nativis coloribus exuantur, atque adamantis speciem præ se ferant: nam si durities lapidi adsit & perspicuitas vix quidquam ab Adamante differt.* Quæ res si succederet, magnum haberemus ex ignobilioribus gemmis nobiliores conficiendi arcanum. Arte factarum colores corrodentes liquores interdum eluunt. In Vegetabilium ordine idem fieri potest. Quid magis tingit quam crocus? Et tamen ab eo ita colorem omnem separari posse, â Nobilissimo quodam Viro edoctus, scio, ut omnem Croci odorem & saporem sub crystallinæ

perſpicuitatis liquore repræſentare poſſim, nihilque croco ſimile quis videat, merum tamen crocum aut ſubtiliſſimam ejus eſſentiam guſtet. Quod non leviter mirati ſunt, quibus illum liquorem oſtendi, qui magno etiam cum fructu in medicina adhibetur. Ex auro, quamvis tenacius illic hæreat, ſulphur ſeu tincturam, quam etiam animam auri vocant, ſeparari poſſe teſtantur Chemici tam veteres quam recentiores, quod firmat etiam *Franciſcus Lana*, loco ejus libri quem ſupra laudavimus. Fitque hoc modo, ut quantum ponderis habuit aurum, è quo tinctura educta eſt, tantū argenti ipſa tinctura, ſi illi ſuperjiciatur, colore ſuo tingat inq; aurum ipſum convertat Quod cum fit, candida ex auro maſſa remanet, æquè ut prius ponderoſa, cui per cæmenta hinc color reddi ſuus poteſt. Simile quid de tali auri tincturâ ſuper argentum vivum, publicè Venetiis projectâ refert doctiſſimus Vir, *Alexander Taſſonus*, Italus, libro gentis ſuæ linguâ ſcripto, cui titulum fecit:

cit: *Pensieri diversi, libr.* 10. *cap.* 26. Cujus verba ipsa apponam: *Fra le doti curiosissime dell' Alchimia niuna s' agguaglia a quella dell' esaminazione dell' oro, che di masse grandi il reduce in pochissima pulvere di color purpurino, chiamata da alcuni lapis Philosophorum, che poi gittandosi in quantità di Mercurio fatto bollire a lento fuoco, il convertisse in oro, se con la prima quantità si conforma: ma si il Mercurio eccede la quantità del primo oro, l' affisa in argento. E la proua fu publicamente mostrata in Venetia, pocchi anni sono.* Id est: *Inter curiosissimas Alchimiæ dotes, nulla est, quæ comparari possit, cum illo auri examine, quo massam ejus grandem reducunt in exiguum pulverem purpureum, qui vocatur quibusdam lapis Philosophorum. Ille argento vivo, super ignemu lentum calefacto, injectus ex eo tantum in aurum convertit, quantum respondet primo ponderi (massæ scilicet aureæ, unde extractus est pulvis.) Quantum Mercurii illud excedit, figit in argentum. Cujus experimentum paucis abhinc annis publicè Venetiis factum*

est. Hæc Autor ille, de hâc Auri tincturâ, quam suo ex judicio, lapidem philosophorum vocat. Quæ duo toto inter se cœlo differunt. Venetiis tamen publicè rem gestam testatur. Ac ipsam Rempublicam Venetam tale habere arcanum multi credunt, quod communicasse cum Senatu ejus *Joh. Augustum Pantheum* Sacerdotem Venetum dicunt, qui & ipse librum quendam obscurissimum scripsit de arte, quam barbaro nomine vocat *Voarchadumiam* aliam planè ab Alchemia, eumque Venetorum Principi dedicavit. Reperitur in Theatri Chemici volumine secundo. Conjecerunt & sagaciores ex eo, quod nulla moneta aurea vel argentea peregrina publicum illic valorem habeat; sed in aliam monetam commutetur: Cumq; ipsi fodinas auri non habeant, *Secinos* tamen auream monetam cudant, quæ ratione coloris gradu aliquo superet omne nativum aurum, licet optimum. Forsan & huc referat aliquis, quod Mathesius *in Sarepta*
conc.

conc. II. de Venetis commemorat: multum illos rubri Sulphuris è Carinthiâ anuuatim petere, quo ad tingendum utātur. Sed de eo pronunciari nil certi poteſt, omnia enim plena ſunt conjecturis. Præ cæteris memorabilis hiſtoria eſt de ſulphure aureo extracto, quàm unà cum judicio *Roberti Boilii* ex ejus *tentaminibus Phyſiologicis*, *tentamine* 2. *de Experimentis quæ non ſuccedunt*, adducā: *Rem hic commemorabo* inquit *mihi ſeriò à D. D. K. Viro, ſi quis alius, à falſiloquii conſuetudine alieniſſimo, narratam: Is mihi affirmavit, quod cum laboratorium ſuum in Batavia amico cuidam peregrè proficiſcens utendum conceſſiſſet, ibiq; aliquot Aquarum Fortium ſpecies ad Tincturam ſuam eſcarlatinam comparatas reliquiſſet, amicus iſte paulò poſt ipſius diſceſſum ipſi per literas ſignificavit ſe Aurum in quâdam Aquâ forti digerendo, Tincturam ſive flavum ſulphur ab illo prolicuiſſe, eandem volatilem reddidiſſe reſiduâ metalli ſubſtantiâ ad ſalſedinem vergente, & cum hâc tincturâ aureâ argentum non ſine lucro in perfectiſſimum au-*

rum transmutasse. Hoc audito, D. D. ad laboratorium suum subitò reversus, ipse cum eadem aquâ forti, aliquoties volatilem auri tincturam impetravit, quæ similiter argentum in verum aurum convertit, & cum percontarer, utrum tinctura ista argentum auro, è quo ipsa eliciebatur, pondere æquale transmutare valeret, se ex unicâ auri unciâ tantum sulphuris sive tincturæ obtinuisse profitebatur, quod sesquiunciæ argenti in nobilissimum metallum vertendæ sufficeret. Et hoc (addit Boilius) *pronius credo, tum quoniam substantiam flavam sive tincturam separari ab auro posse, experimentis nonnullis mibi certius constat, quam ut dubitare de eo liceat: tum etiam, quoniam argento sulphur quoddam inesse, quod maturatione aurum evadat, inde mibi fit probabile, quod nonnulli in re metallicâ exercitatissimi & observationum suarum fide testati sunt, aliquando ope liquorum solventium (quod etiam D.* Franciscus *Baconus alicubi notavit) aliquando verò communis sulphuris (probè excocti & salibus idoneis conjuncti) beneficio aliquot purissimi auri*

grana

grana ex argento fuisse extracta. Cæterum Doctorem nostrum conceptæ ex hoc experimento divitiarum spes prorsus fefellere: nam paulò post tempore iterum susceptam ipsius operam elusit: culpam autem in aquam fortem rejicit, ideoq; operationem denuò aggressurus est. Verum quandoquidem omnes illius conatus hactenus in irritum ceciderint, probabile videtur errorem ab aliquâ latente causâ fuisse profectum: nam istiusmodi casus quibusdam citra omnimodum remedium obtigisse novimus.

Ex iis itaque, quæ prolixè adduximus, facile perspiciemus, sulphur esse ut in omnibus metallis, ita in auro distinctum ac separabile, unde color ejus dependet. Atque hinc pulchrè ratio explicari potest, unde flavus in auro color oriatur. Nam cum sulphur purpureum plerumque sit, cætera auri massa candida; è purpurearum ac candidarum particularum accurata mistione flavum oriri colorem necesse est, non secus, ac cum è cupro & zinco inter se justa proportione commistis, substantia oritur, quæ

fla-

flavo colore & externâ facie auro optimo componi poſſit. Quod ſi itaque ſulphur abeſt, vel extrahitur, candidum fit aurum, quod lunam fixam appellant vulgò, cum pondus auri habeat, & in aqua forti perſiſtat. Huic aureus ille color ſi reddi poſſit, ut reddi poſſe docent, multum inde lucri poſſet acquiri. Quanquam & *Boilius* loco ſuprà memorato inter incerta experimenta referat. Præterea diverſam ſulphuris ſeu coloris in auro natum oſtendit, quod intendi ac augeri per cæmēta ſulphureæ naturæ, quamvis impuræ poſſit. Poteſt aurum cum certis quibusdam ſubſtantiis ita miſceri ac igne torreri, ut cum in Regulos, ut vocant, funditur primus penè rubeat, ſecundus citrini ſit coloris, tertius ſit longe colore debilior ut vix aurum credas. Quo apparet optimas ſulphuris particulas primâ effuſione præcipitari, ut primo ſtillicidio optima quæq; decidere ſolent, ac jungi arctiùs, & disjungi poſſe. Non ſemel mihi narratum eſt à Viris hujus rei peritis

ritis posse aurum Rhenanum, cujus color pallidior est, & vilioris eam ob causam pretii, per cæmenta ita tractari, ut colore suo ipsum Hungaricum provocet. Idem confirmavit mihi, cum in Angliâ essem, Nobilis quidam Bohemus de Veneto quodam, qui istâ arte tantas acquisiverat divitias, ut senatus in se inquisitionem concitaverit. Unde factum est, ut detectis opum suarũ causis, lucrum etiam ex eo tempore cessaret. Illud jam olim factitatum quoque fuisse in Galliâ suspicio non levis est, quam injecit mihi Thomas Freigius *Physicor. lib. 16. p. 708.* qui quidem aureos Rhenanos nobiliori auro commistos illic fuisse existimat: Nam Galli Rhenanum aurum exportare prohibuerunt: tot millia aureorum quotannis in Galliam â mercatoribus missa, quæ illic tamen raro comparuerunt. Recusi itaque procul dubio sunt, sive nobiliori auro mistum fuerit Rhenanum, sive aliis subsidiis in splendidiorem colorem excoctum. Mirum certè est, quod cum

tan-

tanto numero olim cuderentur aurei isti, ut illic computat *Freigius*, adeò tamen rari fuerint.

Atque hæc hactenus de metallorum productione ex sententiâ Chemicorum dixisse sufficiat. Quibus experimenta nostra jungenda, explorandi metallurgi, inspiciendæ, si fieri potest, fodinæ, eæ præcipuè, quæ perfectiora metalla generant, consulendi libri, quibus tamen ego oculatam fidem præfero, sic de metallorum inter se commutatione rectiùs judicabimus. Ut itaq; de transmutatione metallorum, utrum illa fieri humana operâ possit; vel minus, quicquā tandem statuamus; & fieri eam posse, & factam fuisse credimus. Quæ ab aliis hîc toties apposita crambe est, totiesque recocta, eam iterum non recoquimus. Quot non dissertationes ac integra de hoc negotio volumina scripta, quibus argumenta in utramque partem & afferuntur & discutiuntur. Sed his ego recensendis, nec otio meo, nec tuâ, Vir Amplissime, patientiâ abutar. Præcido

pri-

primum omnes illas quæstiunculas: *An Metalla vivant? An animam habeant vegetativam & certum semen? An specie illa sint distincta, an accidentibus? an mutua possit esse specierum commutatio?* quæ omnia plurimam partem à solis ingenii contemplationibus dependent. Vivere Metalla Berigardus *Circulo Pisano* 8 speciosâ dissertatione evicit, & Jordanus Brunus *libro* 5. *de Universo & Innumerabilibus* c. 12. totam tellurem ac omnes ejus partes vivere statuit, argumento è lapidibus ducto. Ac illo quidem eodem modo, ut dentes & ossa in corpore humano, nutriri putat. Alii rursus negant, illi præprimis qui Peripateticos sequuntur, Scaliger, Cæsalpinus, Jacobus Aubertus, *libro de ortu Metallorum*, Fallopius. Semen illi metallis tribuunt; hi negant. Similiter de specificâ vel accidentali metallorum differentiâ multæ sunt disputationes, quibus chartas hîc implere nec instituti ratio admittit, nec nostra valde refert. Cæterum vegetationem metallorum demonstrare alicui ac ab

ocu-

oculos ponere possunt, si quis pertinaciter negaverit, Arbores illæ Philosophicæ ex argento vivo productæ, & mirabilis illa arboris argenteæ in aquis ex eodem metallo germinatio, quæ à *San-Simonio* Bruxellis injecto pulvere, quem homo Leodiensis ignotus illi dederat, peracta est, teste Cl. Borrichio *libr. de Ortu & progr. Chem. p.*103. Quo colligas semen argentificum, aut aliquid semini analogum, isto in pulvere delituisse.

De transmutationibus metallorum in universum plenè hìc quidem agere animus non est: sunt enim in imperfectioribus illis variæ mutationes quales ferri in cuprum, plumbi in stannum, & similes, quas pauci in dubium vocant; in ipsis denique metallis variæ sunt puriorum ab impuris separationes, quæ magno interdum cum lucro instituuntur, sed eæ cum arte χρυσοποιητικῇ nihil commune habent, ostendere tamen aliquam verosimilitudinem possunt. Ferri in cuprum mutationem multi negant. Sed obstat

obſtat *Erkeri*, viri in iſtâ re ſcientiſſimi, autoritas, pluraque alia exempla ut in dubium vocari non poſſit. Ferri in chalybem, plumbi in ſtannum mutatio fit per ſeparationem partium puriorum ab impuris. In minerarum purgationibus multa adhuc latent arcana, quæ ſi quis rectè explorare noverit, lucri ſatis inde reportaturus eſſet. Novi Virum Nobiliſſimum, qui è mineris nonnullis argentiferis Hungariæ, ſulphure multo & arſenico abundantibus, quæ, cum igne fuſorio tractantur, maximâ ſui parte cum ſulphureis illis halitibus in fumum abeunt, argenti vim decuplo majorem per liquorem extrahere poteſt. Liquor enim ita comparatus eſt, ut omnes ſulphureas ſubſtantias è minerâ contuſâ extrahat: dumque illi liquori ſupernatant, vel miſcentur, argenti puriſſimi partes ſubſidunt. Quales mineræ cum admodum frequentes ſint, ac in Norvvegiâ etiam, ut audivi, reperiantur, quas ob exiguum commodum abjicere ſolent metallurgi; quanta hinc ſe &

aliosditandi occasio obvenire posset, si quis rem istam seriò & cum cura ageret? E luto per oleum lini ferrum se produxisse, singulari libro *Supplemento Physicæ subterraneæ*, scribit *Beccherus*, qui quidem reverâ generatum illic ferrum putat. Quod mihi, ut fatear, persuadere hactenus non potuit. Quid enim oleum lini ad metallicam naturam conferre valeat, quod separare fortassis partes heterogeneas, novum verò aliquid à naturâ suâ diversum producere non potuit? Latitarunt sine dubio in luto isto particulæ ferreæ, quæ per omnes adeò lapides omnemq; terram dispersæ, lutum præcipuè, quod vel ipso suo colore aliquid, quod ferream naturam sapit, prodit, quæ operatione ista evocatæ fuerunt. Et sanè *Gilbertus lib.* 1. *de magnete cap.* 8. nullam terram dari, quæ ferreâ non imbuta sit materiâ, testatur: præcipuè verò omnem argillam & terram argillaceam. Belgæ è cespitibus sulphureis bituminosis cuprum & ferrum nonnunquã eruunt. Quod mihi minus mi-

rum

rũ videtur: cum & ipſum aërem, ipſasq; plantas & arbores ſubtiles quidam halitus metallici pervadant. Quibus non abſurdè meâ quidam ſententiâ vegetabilium quorundam & productorum in fundo maris naturas adſcribit *Alexander Achilles*, homo ordinis militaris, libro germanico *de cauſis terræ motûs & mineralium*. E quibus illud memorabile eſt, quod corallorum productionem exhalationibus auri; unionum verò argenti vaporibus, qui è terris ſubjectis iſtarum minerarum feracibus evehuntur, adſcribat. In cujus rei fidem affert experimentum de virgulâ venarum argentiferarum indice, quæ ad uniones vel oſtrea æquè ut argentum ſe inclinaverit. Quæ de alternis venarum metalli & carbonum foſſilium proceſſibus ſimilibusque habet idem Autor, ea metallurgis judicanda relinquo. Ad hanc Experimentorum claſſem, ſcilicet ad modos, quibus puriora metalla ab impuris ſeparantur, referendum etiam puto, quod *Stocmannus* in Oratione Inaugurali Roſto-

chii in Academiæ jubilæo A. 1619. habitâ, de argento in aurum per cæmentum mutato narrat. *Propriam*, inquit, *fidem testor, quod aliquando hisce oculis viderim, laminas & bene magni ponderis argenti frusta per subviride cæmentum ita perfici, ut auri naturam induerent optimæ notæ, idque spatio paucarum horarum, & igne non magno.* Mira hæc, fateor, operatio per cæmenta est; ac vellem accuratiùs narrasset rem omnem: nam magna mihi suspicio est, sophismate aliquo imposuisse viro illi, qui hæc exhibuit. Talibus enim operandi modis plerumque dignoscendi Pseudo-Chemici, qui adeò speciosè fraudes suas tegere possunt, ut vel oculatissimos nonnunquam fallant: per insidias enim auri pulverem vel carbonibus, vel instrumentis, quibus operantur, recondunt, ut arte factum quis putet, quod verum est & nativum. Quorū quinquaginta & ampliùs fraudes sanè ingeniosissimas recenset *Michael Mejerus in Examine Fucorum Pseudo-Chemicorum detectorum*: quem vel

ideò librum legendum ſuaſerim, ne fallamur ab agyrtis iſtis & impoſtoribus, quorum unicus labor eſt, ſpe lucri aliis oſtensâ ſibi lucrum quærere: quo fit, ut innoxia Alchemiæ ſtudia in invidiam adducantur, honeſtique homines vel ut res inanes ludibrio habeant, vel ut fraudulentas deteſtentur. Quot non obtruduntur paſſim tàm libris editis, quàm ſchedis, quæ circumferuntur operationum metallicarum formulæ? ſed nequam omnes & dolosæ: à quibus caveat ſibi, qui nec opum ſuarum, nec temporis vult diſpendium facere. Et vereor ſanè, ne & illæ, quæ apud Franciſcum Lanam occurrunt de ſtanni & argenti vivi in verum argentum mutatione, ad eorum claſſem ſint referendæ. Leguntur & apud *Johannem Franciſcum Mirandulanum libro de Auro* transmutationum metallicarum quædam hiſtoriæ, qualis eſt illa *lib.* 3. *c.* 6. de argento vivo per neſcio quos ſuccos & folia herbarum in aurum commntato, & quædam ſimiles, qui-

bus fortasse doctissimo Principi imposuerunt, qui hæc narrarunt: ista enim adeò sunt à ratione aliena, ut fidem apud illum invenisse mirer. Quæ de auro per separationes ac plurimorum metallorum commistiones producto refert, fortassis vera sunt, non tamen cum magno lucro conjuncta. Quid non talium rerum tentavit & publicis etiam scriptis jactavit Glauberus? Quæ si vera essent omnia, jam ab Indis & Americanis aurum & argentum tam sumptuosis petere navigationibus necesse non haberemus. Quod est eorum, qui Ephemerides Eruditorum Gallicas scripsere, judicium.

Sed nos missis illis omnibus ad veram illam veterum Alchemiam, quâ ignobiliora metalla in aurum converterunt, nos convertimus. Quam cum plurimi impugnarint, nemo tamen acerbius ac immodestius, &, ut verum fatear, indoctius eam ejusque assertores tractavit, quàm *Kircherus in Mundo subterraneo*: totam enim ut impostoriam

riam

riam rejecit. Historias transmutationum sine discrimine pro fabulis habet. Ubi solida argumenta exspectes, perpetuæ leguntur ejus in Impostores Chemicos declamatiunculæ. Quos ut tales demõstret, farraginem præparationum sophisticarum, quales passim ab agyrtis circumferuntur, in medium producit. Cum his larvis penè ubique pugnat. Quæ de Chelidonià, succo lunariæ ad metalla commutanda adhibendo & similibus Chemici ænigmatica memorant, ille suo sensu accipit; cum tamen illi per succum Lunariæ longè aliud quid intelligant, illud scilicet, quod è sphærâ Lunæ principium petunt, cujus supra mentionem fecimus. Quo ostendit, ne quidem legisse se Chemicos, contra quos tamen pugnat. Refutavit eum *Bonvicinius* singulari libro, quem *Lancem Peripateticam* inscribit; qui tamen hactenus ad manus meas non pervenit, & quidam *Salomon de Blauenstein*. Sunt & nonnulli, qui, cum artem per se impossibilem dicere vereantur; ab homine tamen,

F 4 ob

ob causas occultiores, nisi fortè ab Angelo aut Dæmone, in effectum deduci posse negant. Quâ in sententiâ *Honoratus Fabri* est. Sed malignos quidem spiritus ab his sacris, ne abutantur, arcebit Deus; boni aliud habebunt, quod agent. Quid verò impedit, homines in metallicis, datis scilicet causis proximis, eadem agere, quæ in vegetabilibus agunt quotidie hortulani? Neque enim è primis elementis illi semina colligunt, sed jam à naturâ parata excolunt, ornant, augent, quod rustici omnes faciunt & agricolæ. Inepti sunt & in societatem humanam injurii, qui arti amplius aliquid quàm naturæ licere negant: ac miserè profectò nobiscum ageretur, nisi semper ars naturam juvaret. Quam tamen ipsam aliquid auro producere interdum perfectius ostendit historia apud Beccherum *Phys. subterran. lib.* 1. *sect.* 3 *c.* 3. de minerali rubro, pro realgar habito, ac cum argenti quinque partibus commisto, quæ in purũ putum aurum conversæ fuerunt. Alii, cum experientiam

nega-

negare nec velint nec possint, casu illud factum arbitrantur: inter quos est *Jac. Rohault in Physicâ suâ* gallicâ linguâ non ita pridem editâ *part. 3. c. 6.* cujus ista planè inepta est ratiocinatio: *Cum ignoretur*, inquit, *quæ sit figura & magnitudo particularum metalla componentium, & earum, quæ inservire transmutationi possunt, nec modus repertus sit, quo illæ constringi possint, existimandum est, si verum est, aliquando à Chemicis plumbum conversum fuisse in aurum, pari casu id evenisse, ac si, cum ex altiori loco arenam in tabulam quis projecerit, granula ita disponerentur, ut legere quis integram è Virgilii Æneide paginam posset.* Frustra itaque omnes esse putat, qui de tali arte solliciti sint. Vide quæso quantum hominis acumen sit! Quid ad artificem particularum constitutio, è quibus corpus vel corporis partes primo componuntur? Ergo, qui aliquid rerum naturalium arte producturus est, primum è particulis rerum causas colligit? Naturæ illud opus esto. Artifex ea, quæ jam in promptu sunt con-

jungit, ac naturæ ſuo adjumento perficienda relinquit. Aurum aliqui arte nullâ corrumpi, reſolvi, aut in meliorem redigi naturam poſſe objiciunt, cum ſit jam perfectiſſimum. Quod quidem verum eſt, quàm diu naturæ iſti non conjungis aliam, quæ deſtruere aut reſolvere illud poteſt: qualem ſe ſcire Chemicorum ſchola fatetur, extra quam unicam nulla in hoc univerſo eſt, quæ præſtare illud poſſit. Nam quod *Honoratus* Fabri *Phyſ. tract.* 7. *prop.* 34. & 35. corruptibile eſſe aurum ex eo judicat: quod ſalibus ſolvatur, qui humorem ejus, ut loquitur, exugant, faciantque ut ab igne conſumatur: quod vel à vapore in patinarum operculis atteri & attenuari poſſit, planè non admittendum videtur. Aurum, ut rectè idem ſtatuit, duplici particularum plexu conſtat, interiori ſcilicet & exteriori. Interior eſt, quo miſcibilia & ipſa corpora primogenia ſibi implicantur; Exterior, quo partes miſtæ ipſius ſcilicet auri continentur. Exteriorem plexum diſturbare multa

poſſunt,

possuit, tritus, pulsus, sales, ita ut in insensibiles particulas abeat, quarum tamen quævis auri formam retinet: nec corrumpi ideò dici potest aurum, ut vult Honoratus Fabri, quod insensibiles particulæ in palpabile aurum reduci nequeant. Interiorem plexum nihil nisi quod ex ipsâ auri natura primogeniâ est, à vinculis suis solvit. Quem itaq; Canonem Honoratus Fabri sic format: *Si aurum nullo modo corrumpi seu destrui posset, Chemicorum sors adeò mala non esset*: rectiùs ita pronunciabo: *Si aurum corrumpere & destruere possent Chemici, optimè cum illis ageretur.* Species hinc & formas, splendida ista nomina, alii crepant; converti illas non posse audacter asserunt: qui tamen non animadvertunt quotidianum hoc esse naturæ negotium, ut subinde in alias aliasq; formas Protei instar se vertat. Inepta igitur est, quæ hoc fundamento innititur *Kircheri* objectio: Quod si μεταμόρφωσις ista in metallis fieri possit, fieri etiam in animalium ac vegetabilium genere posse, e. g. Si pulvis

vis ex absynthio confectus supra aridum mortuumque absynthii caulem projiceretur, pari ratione id in herbam resuscitaturum: idem & de pulvere ex animali combusto facto, & in cadaver ejusdem vel alterius animalis conjecto dicendum esse: item si vini septies & amplius distillati gutta dolio aquæ infunderetur, aquam in vinum abituram. Non enim ratio subjectorum est eadem, nec eodem modo in omnibus natura operatur. Materia metallorum proxima communis est, non item vegetabilium & animalium. Metalla è paucis partibus miscentur, ac simpliciorem texturam habent: Vegetabilia & animalia tot dissimilibus partibus constant, ac alio planè mòdò producuntur. Quid vero pulvis alicujus herbæ in aridos caules operetur? Quanquam tamen & hoc satis mirabile sit, quod è pulvere ejus certo modo præparato herba quasi resuscitari possit: An in pulvere combusti alicujus animalis tota ejus vis lateat? Memini tamen è pulvere combusti cancri, si super

per rivulos spargatur, aliquibus cancros produci. Sic & in spiritu vini subtilissimo volatili non tota essentia vini latet, quæ aquam in sui naturam convertere possit. Neque talis aliqua spirituum subtilitas, quæ vase nullo teneri possit, ut ineptè putat, in metallorum conversione requiritur. Nisi enim ad fixam naturam spiritus fugitivi reducantur, nullius sunt usûs. Quod verò de aquæ in vinum conversione attulit, non adeò absurdum est, ut ille forsan existimat. Narravit mihi Clarissimus Collega meus *Caspar Marchius*, Vir in Vulcani palæstrâ exercitatissimus de *Laurentio Eichstadio*, Mathematico celeberrimo, cujus tum ille domesticâ informatione utebatur, potuisse illum certo quodam pulvere in aquam justâ proportione injecto, perfecti vini sapore eam imbuere, idque in conviviis animi gratiâ non sine admiratione convivarum factitasse. Ac latent fortassis non pauca, etiam in vegetabilium ac animalium genere, talia arcana, humano ingenio nondum investi-

veſtigata. Fruſtra itaque eſt cum ſuis objectionibus *Kircherus*. Quandoquidem verò transmutationis nomen adeò Miſochemicis odioſum eſt, ac ſenſibus illorum repugnat: nam, formam in viliori metallo, quod ſpecie ab altero diverſum habent, deſtrui; novam ſub exigui grani ſpecie, penè infinitâ vi multiplicativâ præditi, quæ figat & ſe ipſo ponderoſius corpus reddat, introduci, inſolens illis videtur & ἀδύνατον: videamus quomodo fieri tale quid poſſit. Velim itaque primum aufferant nobis invidioſum illud transmutationis nomen: ſolâ enim miſtione res tota poteſt expediri. Communis, ut vidimus, metallorum materia eſt, Mercurius, ſubſtantia ponderoſa, ductilis, liquabilis: illis enim notis à reliquo foſſilium genere metallicum diſtinguitur: adeò, ut quò minus ductilitatis corpus aliquod habet, eò minùs metallicæ naturæ habeat. Subſtantia illa, & altera, quæ ſulphur vocatur, ſive rubræ ſit naturæ, ſive candidæ, quo puriores ſunt & impuriores,
di-

diſtinctionem ſuam metalla recipiunt. Inter perfectius miſta, aurum eſt; & quod ſecundum ab illo gradum habet, argentum; illud è puri ſulphuris rubri; hoc è puri ſulphuris candidi familiâ, arctiori tamen & propiori, ob æqualem puriorum partium miſtionem, cognatione juncta, quàm cætera illa: plumbum & ferrum, ſtannum & cuprum, quæ in ſe mutuò, immediatè ſaltem, non convertuntur, ut cuprum & ferrum, plumbum & ſtannum: præ cæteris vero illa, quæ ſulphur in ſe candidum habent, Hydrargyrus, plumbum, ſtannum, argentum facilius aurei ſulphuris operationibus obſequuntur, quàm illa, quæ à rubro ſulphure ortum trahunt: habet enim eorum, ut cupri & ferri, ſulphur majorem impuritatem cum quâdam pervicaciâ conjunctam, quàm cæterorum, quorum Mercurius copioſior eſt, & ſulphur immaturum facilius excoqui in rubrum perfectius à perfecto ſulphure poteſt: nam in imperfectum rubrum vulgaribus etiam operationibus con-

ver-

vertitur. Hinc Chemici lubentius vel plumbo vel hydrargyro in auri confectione utuntur, quam ferro aut cupro. Quando itaque Elixir suum componunt Chemici, materiam metallicam tot operationibꝰ depuratā cum purissimo sulphure auri cōjungunt, & in subtilissimam, fixam tamen naturam, convertunt, omni auro longè perfectiorem, quæ iteratis resolutionibus & coagulationibus majores semper perfectionis suæ gradus acquirit. Incredibile hìc Misochemicis videtur, pulvisculo grani quantitatem æquante mille & amplius grana vulgaris metalli in aurum tingi posse: & vident tamen illi quotidie exiguam croci partem sufficere, ut mille vel amplius partes aquæ cum illâ misceantur, ac flavo se colore tingant. Jam cogitent mihi illi admirabilem auri etiam vulgaris naturam, quàm illud dilatari & extendi vel per rudem mallei operationem possit. Quis credat ex nummo aureo tot bracteolas cudi, & tres quatuorve bracteolas, quibus argenteus Cylindrus inauratur,

ratur, dum ille in filum tenuiſſimum & longiſſimnm ducitur, illas ſimul produci, ut ſemper ſuperficiei adhæreant, ac ipſum filum tot ulnas longum inauratum habeamus. Quid ergo non faciet aurum in naturam centies vel millies ſubtiliorem redactum? Illud itaque Elixir viliori metallo, plumbo e. g. ſed priùs à ſcoriis & ſordibus ſuis per certos pulveres purgato, dumque funditur, injectum ſtatim cum Mercurio plumbi tanquam ſibi congenere, ejusque partibus purioribns miſcetur unà cum ſulphure quàm arctiſſime ſecum juncto, dum partes heterogeneæ vel ſeparantur vel fumo avolant. Falluntur enim, qui totam illam plumbi maſſam in aurum converti putant. Mercurius per mutuum illum partium conſenſum ſtatim ſe ſociat Mercurio ſubtiliori, ejusque ſulphur adjunctum etiam in interiorem ſui naturam recipit, excluſo illo, qui ſibi adhæret, impuriori. Nec eſt quod quis celerem illum particularum motum & complexum miretur, cum & vulgaribus ope-

G ra-

rationibus hoc fieri videamus. Insere liquori perspicuo, in quo argentum solutum est, alterius naturæ metallum, statim ut farina dispersa è latebris suis prodiens argnetum fundum petet, cum sales se alteri metallo applicant. Infunde argentum vivum laminis auri ignitis, & uno momento in substantiam butyro similem, quam amalgama vocant, per mutuum complexum commutantur. Est scilicet mutuus quidam naturarum consensus nobis incomprehensibilis, per quem inusitata sæpe in naturâ phænomena se ostendunt: qualia non per generationes, transmutationes, ut vulgò loquimur, fiunt; sed per alteratas partium interiorum mistiones, vel fermentationes. Fermentatio enim, cujus Tu, Vir Amplissime, vires mirabiles etiam in epistolâ tuâ deprædicas, est, quæ omnia naturæ mista, ipsa etiam metalla vinculis suis solvit & in subtiliores naturas mirâ vi ἐνεργετικῇ præditas extollit. Hujus ego exempla aliquot è natura vegetabili proferam, unde lux

me-

metallicis etiam mutationibus inferri potest Novi Virum Nobilem, qui singulare aliquod fermentum excogitavit, quo dolia lignea imbuit: quibus infusa aqua in acerrimum acetum, quale unquam è vino parari potest, commutatur. Quæ vis in vasis illis non perdurat tantùm, sed & continuo usu in infinitum augetur. Quod ille arcanum sibi servat, nec facilè, cum lucrosum esse possit, in publicum proferet. Memini quidem Andream Matthiolum de aquâ per panis tosti, aliquoties aceto vini imbuti & exsiccati injectionē in acetum commutandâ quædam alicubi memorare, sed hoc cum artificio comparari nullo modo potest. Memorabile itidem est, quod refert Thaddæus Hagecius *opusc. de cerevis. c.* 12. rosarum odore afflato acescere cerevisiam è tritico paratam. *Illud*, inquit, *mirabile videtur & non nisi fortè ad ἀντιπάθειαν quandam referendum, quod rosarum fragrantium odorem aversetur triticea cerevisia. Hæ enim in Cellarium repositæ, aut si saltem pincerna coronato ser-*

 to re-

to rosaceo illud fuerit ingressus, illico pervertetur & acescet. Quod cerè non nisi per momentaneam quãdam fermentationem à rosarum fragrantium particulis ortam fieri potuit. Sic, si quis poculo, in quo panis fermentatus est, per siphonem è dolio cerevisiam infundat, cerevisia omnis acescet, derivatâ in cerevisiam, quæ in dolio existit, fermentatione. Ex adverso liquor aliquis dari potest, qui cerevisiam & vinum corruptissimum guttis aliquibus instillatis ex tempore in priorem statum vel meliorem etiam restituit. Illud vidisse se & gustu suo examinasse mihi asseveravit Mercator Anglus *Carolus de Corsellis*, Vir honestus & fide dignissimus. Liquor rubri coloris fuit, sed noluit homo ille artificium prodere, quod ex Oriente reportaverat. Fermentationis beneficio, *si Vreeswikio*, qui id in nupero suo tractatu Belgicè scripto *de Sale Philosophorum* asseruit, credimus, è quolibet penè vegetabili, avenâ, pisis, brassicæ etiam foliis & similibus spiritus ardens vinosus produci po-

ci poteſt. Quod ſi itaque tam miranda in vegetabilibus, nonnunquam uno momento per fermentationem, quæ quaſi tritus quidam naturæ eſt, fieri poſſunt: cur in metallis fieri talia posſe negamus? In quibus carere poſſumus generationis & transmutationis nominibus, cum ſola miſtio auri tincturã alteri metallo inferat, & arctiori partes interiores plexu conjungat: unde auctum pondus eſt, quod in lateribꝰ coctis vel ſolus ignis præſtare poteſt.

Venio nunc ad alteram Diſſertationis meæ partem, de antiquitate hujus artis & autoribus, per quos illa tradita eſt & propagata. Quo in argumento cum dudum ſummo ingenio ac induſtriâ verſati fuerint Viri præclarisſimi: *Conringius libro de Medicinâ Hermeticâ*: *Reineſius in defenſione Chymiatriæ*: *Borrichius libro de ortu & progreſſu Chemiæ*: quid opus eſt cramben illam à nobis recoqui? Suſpenſo ergo pede hanc viam ingredior, ita tamen, ut nonnulla interdum tollam, quæ illi reliquerunt. Negari vero non po-

test: ea, quæ vulgo hic afferuntur antiquitatis argumenta omnia esse conjecturæ plena & incerta: quanquam tamen Borrichius in rerum istarum tenebris ita versatus fuit, ut non exiguam etiam antiquitati Chemiç lucē intulerit. Natales certè ejus altius spectare, quam crediderunt aliqui, si non omninò evicit, id tamen effecit, ut perquam probabilis res illa videatur. Mitto, quæ è fabulosis Enochi scriptis petuntur documenta, aut quæ Bochartus de Chamo ejus autore conjicit. Hermetem aliquē fuisse, hujusq; scientiç quædā tradidisse non negamus: quanquam non omnia, quæ sub nomine ejus circumferuntur, ab illo fortassis sunt profecta. Tabulæ Smaragdinæ, quæ illi adscribitur, origo est incerta: mentitur tamen Kircherus, qui ante Lullii tempora extitisse negat: cum Johannes de Garlandia, qui Hortulanus aliàs dicitur, ac seculo Decimo, teste *Baleo*, vixit, jam tum in eam commentarium scripserit. *Kriegsmannus* illam linguâ Phœniciâ publicavit, sed unde illam habeat,

at, si rectè memini, non indicavit. Hactenus ergo rei veritas in suspenso est. Apud Ægyptios hanc artem inter arcana habitam multa argumento sunt. Nam, quanquam nil disertè proditum literis sit: hieroglyphica tamen illa quædam hujus condidisse videntur. Neque enim credibile est, homines illos, non profectò stupidos ac inertes, fallendi temporis gratiâ has quasi cucurbitas pingere voluisse, aut morales quosdam, aut alios vulgares sensus sub iis occultasse, cũ occultandi nulla causa esset. Servare his monumẽtis sapientioribus majora quædam naturæ arcana voluerunt. Quid in mensæ Isiacæ figuris sibi volunt *Leones Lunati?* facilè interpretabitur, qui in Chemicorum veterum ænigmatibus non planè hospes est. Quid significent *Serpentes cum capite accipitrino* aliud quam naturam fixam & volatilem? Cui respondet istud Chemicorum effatum: *Bufo gradiens super terram, & Aquila volans est mysterium nostrum.* Sed omnia alia comminiscuntur, qui hæc interpretantur,

præcipuè Hervvartus, qui mensæ Isiacæ imagines ridiculis planè argumentis ductus de magnete & pyxide nautica explicat. Hinc plurimas Græcorum fabulas natas fuisse verosimile est, quas ingeniosè satis ad Chemicos sensus explicat *Michael Mejerus*, Vir doctus, *in Arcanis suis arcanissimis* sive *Hieroglyphicis Ægyptio-Græcis vulgo nondum cognitis*, qui tamen ob amorem artis fortassis nimium ingenio suo indulget. Quem seqnuntur in hoc instituto *Vigenerius commentario in Philostrati tabulas* & *Pet. Ioh. Faber in Pan-Chymico suo*. Negare certè ipse Conringius non potest, docendi ac scribendi rationem apud Ægyptios, Chemicorum ordini semper familiarem, & ad hos ab illis derivatam videri posse. Kircherus verò noster quasi è tripode pronunciat (*Oedip. Ægyptiac. tom. 2. classe* 10. *de Alchymiâ Ægyptiacâ*) Ægyptios praxin lapidis Philosophorum haud intendisse, sed rem quandam in inferiori mundo Soli analogam & quintam quandam essentiam pro morbis omnibus curandis & vitâ

in omni felicitate traducendâ. Hanc ob summam subtilitatem & perfectionem cœlum appellasse: *Hoc Elixir*, inquit, *sive quinta essentia tam eminentis virtutis erat, ut cuicunq; distillatæ ex quibusvis herbis aquæ affunderetur, virtutem ejusdem, quæ certum aliquod corporis membrum respiciebat, in decuplum augmentaret. Verbi gratiâ, si aquæ ex hepaticâ extractæ apponeretur, illa aqua decuplo validiorem in hepatis curâ effectum præstaret; eratq; hæc aqua ad eam temperiem per cõtinuas circulationes reducta, ut frigidis apposita decuplo ea frigidiora; calidis addita decuplo calidiora, siccis juncta decuplo sicciora, humidis deniq; admixta decuplo ea humidiora efficeret. Quæ omnia fusè ex mente Ægyptiorum prosequitur Balsan Arabs in libro de Elixiris vitæ compositione.* Hanc aquam, (porro addit) & *lapidem dicebant, eò quod ex lapidibus pretiosissimis fuisset extracta, quam & aquam vitæ, vegetabile naturæ Semen, animam solarem, similibusq; lapidi Hermetico impositis denominationibus nuncupabant.* Gemina illis Lullius in suo

ſuo de quinta eſſentia libro ſcribit, quam & ipſe cœlum vocat, in quam falsò Kircherus in mundo ſubterraneo dicit cogitationes ſuas convertiſſe Lullium, poſtquam lapidis Philoſophici ſpem abjecerat. Non pauca enim in iſto libro ſunt mendacia. Quod ſi vera ſunt, quæ de Ægyptiorum Elixire adducit, ſuo profectò gladio ſe jugulat; nam quod iſta præſtare potuit, facilè etiam in metalla vires ſuas exſeret. Ante Chriſtum natum Chemiam ignotam fuiſſe, & omne opus χημευτικόν putat *Cl. Conringius*, cum tamen jam tùm Herodotus vitreorum operum mentionem fecerit, quæ inter χημευτικά omnino referenda ſunt. Kircherus quoque magnâ, ut ſolet, audaciâ: *Nos, inquit, quantum fieri potuit antiquitati hujus perditæ artis incumbentes nullam ante Chriſtum à quopiam ſcriptore hujus artis mentionem fieri deprehendimus.* Ibidem Arabes facit primos hujus lapidis autores, ſed qui tamen ſucceſſerint græcis illis autoribus, qui circa tempora Conſtantini Magni περὶ χρυσοποιΐας

ſcri-

scripserunt. Quæ an cum sanâ mente consistere possint dubito: qui enim primi sunt, aliis quomodo successêre? Id vero vehementer miror, adeò obliviosum aut cœcum fuisse, ut cum aliàs sæpè exscriberet, eum in *Martinii Atlante Sinico* locum vel præterviderit, vel in memoriam sibi non revocarit, quo de antiquitate artis Chemicæ apud Chinenses agit. Ita vero ille p. 71. *Scribunt de Yotan parvo lacu* (forte legendum loco) *ad Pukiang, quod in eo Hiangtius arti Chemicæ, vulgo Alchimiam vocant, operam dederit, idq; BIS MILLE QVINGENTIS EOQVE AMPLIUS ANNIS ANTE CHRISTI NATIVITATEM.* Addit ulterius Autor ille: *Quare habent etiam hic unde antiquissimos natales suæ scientiæ atq; artis accersant Chemicorum filii, potiùs quàm à fabuloso suo Mose, aut Maria ejus Sorore, ac Pythagoreis, uti à supposititiis illis Græculis decoctoribus factum vidimus.* Hæc Vir ille, nec ipso Kirchero negaturo, fide dignus, quem Chemicæ arti aliàs favisse non constat, in monumentis Chinensium legit: quæ

eâ

eâ fide ac diligentiâ scripta esse scimus, ut parem nulla gens historiis suis adhibuerit. Quam ob causam testimonii hujus autoritatem ipse etiam autor commendat. Hæc si legisset Vir Clarissimus, Conringius, non, opinor, scripsisset *Medic. Hermet. lib. 2. c. 14.* quod ab Arabibus ad Chinenses χρυσοποιΐας studium pervenerit. Errat & Fallopius, qui artem ante Muhamedanam sectam exortam negans; à quodam Mahometis nepote primùm excogitatam putat. Occurrunt plura apud eundem Martinium loca, ut in Provinc. 8. 1. Urbe Nanchang. p. 86. *Hoc in loco, qui extra mœnia est, fabulantur, olim fuisse virum quendam, qui egenorum complurium necessitatibus succurrerit, multaq; populo liberalissimè erogarit; quippe qui in Chemicâ arte non fictitium sed verum argentum elaborarit.* Provinc. 9 urb 2. p. 102. *Prope Xeu civitatem mons est Zukin, in quo ingens auri frustum repertum contra plures morbos fuit adhibitum, unde illud Chemicâ arte factum vulgò autumant.* Provinc. Huguang. p. 75. *Nullus fere memoratu dignus*

dignus mons occurrit præter eum, quem Kieuchin vocant, hoc est, novem virginum. Namque in eo sorores novem Virginitatem perpetuam servasse & Alchemiæ deditas fuisse scribunt. Quæ cum extare in historiis suis omni exceptione majoribus documenta viderent Sinenses, factum est, ut insanâ auri & præcipuè argenti ex hydrargyro conficiendi cupidine, & olim flagrarint, & nunc quoq; ducantur, testib9 scriptoribus novissimis. E Græcis scriptorib9 libros Democriti, Zosimi, Synesii, Pselli, Heliodori, qui præter Æthiopica, quæ & Chemici argumenti videntur, eo præsertim loco ubi de Phœnice, ad Chemicos sensus confictâ fabulâ, agit, librum περὶ χρυσοποιίας scripsit, abundè examinarunt *Reinesius*, *Conringius*, *Borrichius*, *Salmasius*, ut illis quod addam nihil amplius habeam. Vitri flexilis historia, quæ inter fabulas tamen referenda non videtur, etiam proximè post Christi nati tempora in usu fuisse opera χυμευτικὰ plusquam vulgaria ostendit. Lucernas veterum perpetuas in tumulis

lis repertas Hermolaus Barbarus ex auro Chemico modo paratas putat, & pluribus argumentis vincere laborat, *Claud. Guichard. libro de Funeribus Græcorum & Romanorum* ante Kirchmannum gallicâ lingua scripto *l. 1. c. 8. à p. 83. ad p. 86.* Cujus in rei fidem affertur à Borrichio Inscriptio illa lucernæ in tumulo Maximi Olibii inventæ? de quâ judicium meum suspendo, cum Virum in Inscriptionibus dijudicandis peritissimum pro non genuinâ habere sciam. Cognatum tamen hoc lucernæ inextinguibilis artificium cum magno Chemicorum opere ostendit historia, quam mihi narravit Vir honestus, & fide dignissimus. Is cum Lovanii literis operam daret, in notitiam Burgundi alicujus pervenit, à quo in museum suum, singularis artificii videndi gratiâ, invitatus fuit. Obductis itaq; fenestris, ne externum lumen impediret, vitrum aliquod angusti oris, liquore purissimo plenum, cui insertum erat filum aureum, produxit Burgundus, & lucernâ filo admotâ, tantum repen-

repente lumen exortum fuit, ac si in medio sole versarentur: incredibilis vero suavitatis odor totum museum complevit. Suppressâ posteá flammâ hospitem sed sub juratâ silentii fide dimisit. Increbuit hinc post discessum Burgundi quidam de χρυσοποιΐα ejus rumor, & Amsterodami magnam abeodem pecuniæ vim in homines miseros erogatam comperit, qui hæc mihi narravit. Non fuit tamen in ullâ gente fortassis frequentius Chemiæ tam Medicæ quàm metallicæ studium quàm apud Arabes, sive à Græcis, sive aliunde habuerint. Ab illis primùm liquores confectos sub Essentiarum nomine è Vegetabilibus, quibus mirandas virtutes adscribunt, & de quibus Lullius, Rupescissa, Drebelius ac plurimi alii scripsere, satis constat. Nec desunt hodie, qui istis vigorem juvenilẽ, cujus signa pili & ungues mutati, reduci posse vel credunt, vel experimenta ejus vidisse se asseverent. Videri possunt, quæ è relatione cujusdam Regis Galliæ Chemiatri scribit illustris Boilius

part.

part. 2. libri cui titulus: *of the usefulnesse of natural philosophy p. 182. & seqq.* De Guilielmo Postello etiam nonnulli, ac, ni fallor, ipse alicubi scribit, tali remedio canos suos in nigerrimi coloris pilos sibi commutasse: quanquam alii tinxisse illos artificio quodam velint. Videatur *Scævola Samarthanus Elog. lib. 3.* & *Verdierius in Bibliothecâ Gallicâ.* Chinenses quoque teste Martinio in *Atlante Sinico p.* 77. simplicem aliquam herbam jactant, quam *mille annorum* vocant, ac immortalem esse scribunt: quâ in aquâ maceratâ ac epotâ albi crines in nigros commutentur, atque vita producatur. Spiritus Vini, quo in Essentiis conficiendis usi fuerunt Arabes, ab illis certe primum ad Europæos devenit, docente ejus usum primùm Arnoldo Villanovano. Diu is in officinis ad medicinam tantùm servatus fuit, antequam gulæ in delicias cederet, cujus occasionem notat Alexander Tassonus libro, cui titulus: *Pensieri diversi lib. 10. c. 26.* quam ipsius verbis ex Italico conversis referam:

ram: *Aquæ vitæ usus innotuit primum è libris quorundam Medicorum Arabum, qui illam in Medicinæ gratiam conjecerunt: qui ejus usus perduravit, usque dum Mutinenses magnâ copiâ per Provincias Septentrionales eam vulgarunt, idque effecerunt, ut in potus ordinarii genere haberetur. quod ita factum est. Conficiebatur primùm aqua vitæ tantum è vinis corruptis exiguâ quantitate, ut ultra guttam bibi vix posset. Erat autem aliquando per totam Italiam copiosissimus vini proventus, ut Mutinensium vinorum, quæ Venetiis vendi solebant, cum debiliora cæteris essent, ac emptores non invenirent, bona pars corrumperetur. Mutinenses aquam vitæ ex iis distillabant, quibus vina nondum corrupta, sed quæ vendi non poterant, miscuerant, atque ut majori copiâ conficerent, bis stillatam Venetiis non sine lucro vendiderunt. Veneti cum intelligerent Metallorum fossores in Germaniâ potu tali indigere, qui vigorem & calorem corporis conservaret, venalem illis potum mittentes magnum inde quæstum confecerunt. Mutinenses postea majori copiâ, cum vino abundarent, aquam*

 vitæ

vitæ stillarunt; cum bonorum vinorum pretium crescere ex eo viderent. Et vidi ego centum dolia unâ vice Venetias missa. Hæc occasione Spiritus vini ab Arabibus primùm confecti, loco minimè alieno adducere visum fuit, Iidem etiam metallicis operationibus diligentissimè vacarunt: ac ab iis primum usus aquarum fortium ad Europæos pervenit. Fortassis & Turcæ ipsi ab iis quædam didicere. Nam meminit Paulus Rycotius, qui non ita pridem omnium accuratissimè Imperii Turcici statum Anglicâ linguâ descripsit *lib.* 2. *c.* 20. cujusdam *Hirek* (qui vixit circa annum Christi 716.) quod χρυσοποιΐας gnarus aurum multum inter sectatores suos distribuerit, ac Xenodochia multa erexerit. Sed Arabum Chemicorum historia obscura est & incognita: non pauca tamen extare creduntur in *Leonis Africani libro de vitis Philosophorum Arabum* manuscripto hactenus, quem servat in Bibliothecâ suâ *Isaacus Vossius.* Magnam in eâ copiam Manuscriptorum Chemicorum vidi ab Autoribus tam

tàm cognitis, quàm incognitis. Plurima enim illic sunt nomina, quorum nulla in Chemicorum scriptorum Nomenclatoribus mentio est. Quanquam & multa illic, ut fieri solet, miscentur inepta & futilia. Possem Tibi integrum hîc eorum catalogum sistere (nam habeo ab amico) nisi tædiosum foret, & dissertatio nostra, quæ jam dudum epistolæ limites egressa est, brevem me esse juberet. Scriptorum Chemicorum historiam accuratam, ut in aliis quibusdam disciplinis hactenus non habemus, nec fortassis habituri sumus: quod ars ipsa unà cum Doctoribus ejus tot tenebris sit involuta, ipsique summo studio se celaverint. Potest tamen longè accuratior haberi, quàm est ista, quæ à *Borello* edita est. Scripsit is *Bibliothecam Chemicam*, in quâ M M M M Autores, ut titulus habet, recenset. Sed adeò is confusus est, ut sibi nunquam visis autoribus, quos è *Ioh. Baptist. Nazari* libro Italicè de *transmutatione metallicâ* scripto, qui syllabum illic Chemicorum quorundam congerit, ex-

cerpſit; nonnunquam fictis & mentitis è turba Philoſophorum depromptis, chartas cumulet, adeoque indiligenter libros conſignet, ut ſomnianti excidiſſe potius, quàm ſtudio aliquo ſcriptus liber videatur. Promiſit idem Autor in catalogo operum ſuorum, quem dedit in frontiſpicio Dictionarii Gallici ſui, cui tiulus: *Treſor des Recherches & antiquitez Gauloiſes & Francoiſes*, multos ejus argumenti libros: *Cribrum Philoſophorum Chemicorum*: *Topographiam Chemicam*: *Vitas Chemicorum quorundam*: *BibliothecamChemicam chronologicè concinnatam, cum ſecundâ parte & vitis Autorum compendioſis*: *Librum de projectionum Chimicarum hiſtoriis*: *Theatrum Chimicum gallicum*: *Diſſertationem de eo, quod lapis Philoſophorum debeat propalari, ac de materiæ ejus revelatione. Volumina ſeptem in folio de materiâ ac proprietatibus mineralium &c.* Sed hactenus præter titulos nihil vidimus. Ac erit fortaſſis, ut, quod ille promiſit, alius accuratius exſequatur. Novi enim Virum Nobilem, qui

ut

ut multorũ arcanorum chemicorum supra vulgarem doctrinam peritissimus est; ita incredibili planè labore & inusitatâ multorum annorum diligentiâ, omnes quos indagare ullâ in gente potuit, scriptores Chemicos, veteres, recentiores pervolvit, inter se contulit, omnemque eorum historiam, quoad fieri potuit, è tenebris eruit: ut vivere ego non credam, qui similem laborem susceperit; aut futurum unquam, qui suscepturus sit. Fortassis & *Joh. Gerhard. Vossius* rariora quædam nos docuisset, in *opere suo artium, ac constitutione omnium artium & scientiarum*, ubi de Chrysopoeia se acturum promiserat *Theol., gentil. lib. 6. c. 5.* Sed vel ineditum adhuc vel inelaboratum illud relictum ab Autore fuit, cujus fortè ἀποσπασμάτιον est liber de Scientiis Mathematicis & Philologiâ. Cum vero tam ampla sit Scriptorum Chemicorum seges, major impostorum, quorum discrimen nosse ingenii est in lectione horum autorum jam tum subacti: è vasto illorum numero nobilio-

res excerpemus. *Geber* Arabs, quem Regulum aliqui fuisse volunt, inter antiquiores à Christo nato referendus est. Ejus scripta aliqua habemus multis circumductionibus & ambagibus plena. De eo ita sentiunt sagaciores: illum & summum Philosophum, & summum Sophistam fuisse: sub præparationibus enim & vocabulis notissimis omnia alia intelligit. Ejus scripta vehementer variant, ac nuper *Georgius Hornius* in Belgio quædam edidit à prius editis diversa. Ex oriente codicem scriptorum *Gebri* altero tanto locupletiorem exportavit *Christianus Ravius*, ut ex *spolio Orientis*, quod hic Kilonii publicavit, videri potest. Ejus antiquus quidam commentator est *Paganus*, de cujus scriptis nihil hactenus editum est: nam inter scrinia Philo-Chemicorum hactenus delituerunt. Perspicuo utitur scribendi genere, quali nemo pene è cæteris. Gallus ille fuit, quantum perspicere licet: ac errant, qui illum cum *Gebro* ipso confundunt: putant enim id nomen illi inditum à

Lullio,

Lullio, quia Mahumedanus fuit. At revera alius eſt, & fuerunt ejus nominis complures, hodieque ſunt in Galliâ. Ac fuit fortaſſis ex ejus familiâ *Jacobus Paganus*, cujus *Guibertus* in libro *de Alchemiæ interitu* meminit, qui ad finem magnum opus perduxerat, quod illi neſcio quo caſu turbatum fuit, unde *Guibertus* pro Dæmonis illuſione habet, irriſus propterea à *Libavio Defenſ.* 2. *Alchemiæ transmutator not.* 8. Qui an idem Jacobus *Paganus* ſit, de quo memorat *Joh. Pier. Valerianus lib.* 1. *de Literator. infelicitate* equidem ignoro. Laudat & ipſe Lullius *Pagani ſummam Hebraicam*, quod mendum eſſe puto, ac legendum *Gebraicam*. Reperitur & in *Bibliotheca Borelli p.* 147. liber manuſcriptus gallicus, cui hic titulus: *Oeure parfaite & pratique ſelon Lulle, qu' il avoit eue de Paganus*, id eſt *Opus perfectum & conſummatum ſecundum Lullium, quod habuit ille à Pagano.* Quod hanc mihi ſuſpicionem primùm injecit: intelligi illic fortè per *Paganum*, *Villanovanum*, ob ſimilem nominis ra-

tionem: nam ab illo artem *Lullius* didicisse perhibetur. Sed quoniam *Lullius* aliquoties *Pagani* mentionem facit, & *Pagani* gentis; *Villanovani* Patriæ nomen est, verius illa distinguuntur. Ab hoc ad *Arnoldum Villanovanum & Raimundum Lullium* me confero, quos *Gabriel Naudæus in defensione hominum Magiæ insimulatorum* gallicè scripta, Chemicorum Deos tutelares per contemptum vocat. Ille Magister Lullii in hâc arte, ut constat è testimoniis ab aliis adductis. *Raimundus Lullius*, Vir ex antiquâ & nobili Lulliorum Barcinonensium familiâ oriundus, & pro genio illorum temporum ingeniosissimus fuit: Injuriam enim illi facit Naudæus, qui ut indoctum Monachum longè Arnoldo minorem habet. Magnam vim librorum, tum in omni doctrinâ, tum in Chemiâ conscripsit, quorum quingentos aliqui; aliqui vel mille numerant. Chemicorum, qui quidem editi, per quàm multi sunt: ineditorum longe plures. Eorum, si rectè memini, penè sexaginta sunt in Bibliothe-

liothecâ Viennensi, quorum catalogum mihi ostendit Nobilissimus Dn. *Oldenburgius*: exstantque etiam in Bibliothecâ Vossianâ non pauci. Invehitur in illum *Bzovius ad A.* C. 1372. tribuens illi hæreses ac errores: aliqui etiam magiæ insimulant. Sed confuderunt duos ejus nominis. Alter enim è Judæo conversus ad fidem Christianam 60. annis majoricano illo posterior fuit, qui Magicos libros de invocatione Dæmonum scripsit. Videri ea de re potest *Franciscus Penna in notis ad Directorium Eimerici part. 2. ad quæst. 20. & 27. Rainaudus in Erotematibus de malis ac bonis libris part. 1. erotem. 10. n. 246.* Pluscula etiam in *Oderici Rainaldi continuatione Annalium Baronij* de iis quæ ad *Lullium* & *Villanovanum* spectant legere me memini. Sed jam liber non est ad manus. Id quoque in more positum esse video Scriptoribus Pontificiis, ut hominum suorum scripta Chemica vel dissimulent, vel pro suppositis habeant, cum tamen scripta ab illis fuisse longè sit certissimum. Id & in *Vil-*

lanovani, & in *Lulli* operibus recensendis factum ab illis est; ac *Villanovani* opera omnia, quæ uno volumine edita sunt, disertis verbis Chemica, ceu ficta & spuria excludunt. Idem in nonnullis Scriptoribus Anglis fecit *Centuriarum Balei* compilator *Pitsæus*. Ubi enim ille vel è *Lelandi* monumentis, vel antiquâ traditione Operum Chemicorum à Viris illustribus conscriptorum mentionem facit, pertinaci silentio plagiarius *Pitsæus* omnia abscondit, ne ulla ejus rei memoria relinquatur. Quod fortè ob contemptum artis χρυσοποιητικῆς factum est; ne scilicet in re Pontificum decretis improbatâ vel se indignâ operam posuisse viderentur. Constanti famâ traditur, & ut *Cambdenus* in Reliquiis suis (*Remaines*) *p.* 172. ait, veritate non scriptâ, *by an unwritten verity* (nisi quod Lullius passim illud ipse fateatur, ac Cremerus Abbas Westmonasteriensis in Testamento suo testetur) confectum fuisse à Lullio in Angliâ in arce Londinensi aurum pro Rege Edoardo

do III. ut eo in bello adversus infideles uteretur: unde postea moneta illa cusa, quæ *Rosa nobilis* vel *Nobile Raimundi* vocata fuit; cujus effigiem Seldenus *Maris clausi lib. 2. c. 25.* exhibuit, alterâ parte rosâ insignitæ: alterâ navi, cum inscriptione symboli Chemicorum: *JESUS autem transibat per medium eorum.* Ejus rei veritatem Robertus Constantinus se inquirendo comperisse testatur in *Nomenclat. Script. Medic.* ut calumnia itaque sit *Alexandri à Suchten*, qui Nobile Raimundi à Rege Raimundo, qui nullus in Angliâ fuit, non à Raimundo Lullio originem habuisse persuadere nobis contendit. Et auget ejus fidem, quod ipse etiam Cambdenus loco memorato observat, nullam fuisse in Angliâ auream monetam cusam ante Edoardi III. tempora. Fortassis & ista χρυσοποιΐα occasionem Edoardo dedit, ut legem diceret de non exportando auro & argento, nec eo multiplicando. Quod Vir quidam doctus, quidam etiam è gente Anglicâ, ita acceperunt, ac si omnis Alchemia
sub

ſub multiplicatione auri & argenti interdicta fuerit. Sed is error eſt. Is enim hujus legis (quæ Anglicâ lingua ſcripta in libro ſtatutorum *Poultoni* invenitur) ſenſus eſt: non eſſe miſcenda cum auro & argento alia metalla: id enim per multiplicationem hîc intelligitur, quod ipſa legis verba innuunt. Ac ſtulta omninò fuiſſet multiplicationis Chemicæ prohibitio. Id quoque referri hîc meretur, iſtâ hiſtoriâ præcipuè motum Henricum IV. Regem Angliæ quatuor edicta publicaſſe ad omnes nobiles, milites, Doctores, Profeſſores, Sacerdotes, quibus eos adhortatur, ut Lapidis Philoſophici præparationem inveniant, aut ſi quis ſciat arcanum illud, revelet ſibi: quo æris alieni onere liberari Respublica poſſit. Speciatim verò ad Sacerdotes lepidâ hâc ratione uſus eſt: quod, cum ſint adeò felices in pane & vino in corpus & ſanguinem Chriſti transſubſtantiandis, facilè etiam ignobilius metallum in nobilius convertere poſſint. Sed fruſtra res omnis fuit, ac nemo

comparuit. Mentionem horum edictorum facit *Job Pettus* libro anglicâ linguâ scripto, cui titulus: *Fodinæ Regales, or the history, Laws and places of the chief mines and mineral works in Engeland &c. part*, 1. *c*. 27. & ipse Londini apud custodem Regiorum diplomatum inquisivi, qui autographa hodieque superesse in Archivo testabatur. Non defuerunt tamen, qui tot existentibus documentis, historiæ de Lullio ejusque aurificio veritatem in dubium vocare ausi sunt, moti præcipuè temporum incertitudine. Nam, ut notiora transeam, *Vincentius Mutius* Hispanus libro cui titulus: *Historia del reyno de Malcora* non paucis argumentis productis omnem χρυσοποιΐας Lullianæ famam elevare laborat, quorum præcipuum est: fato jam functum fuisse in Africâ Lullium *Anno* 1315, cum puer triennis esset Edoardus III. quem Conringius etiam scrupulum injecit. Qui tantum apud Borrichium pondus habuit, ut historiam hujus rei contra communem ipsorum Anglorum sententen-

tentiam in tempora Edoardi I. rejiceret. Verum cum Vincentius Mutius, ut Borrichius jam tum probavit, in Anglicâ historiâ planè hospes fuerit, vero est simile in Lullianâ etiam impingere. Natus fuit Lullius, si Mutio credimus, *A. C.* 1325. Edoardus III. *Anno à nato Christi* 1327. ætatis quarto & decimo regnare cœpit, undecimo scilicet à morte Lullii creditâ: cujus primi anni illustre specimen dedit, in defendendâ ab injuriis oppidanorum Cantabrigiensi Academiâ, teste *Cajo lib. 1. Hist. Acad. Cantabr. p.* 67. Admittamus nativitatis tempus: mortis tempus falsò assignari certus sum. Nam præterquam quod *Wolff. Justus in Chronol. Med.* vixisse adhuc Lullium Anno 1321. sedente ad clavum imperii Ludovico Barbaro scribit, ipse de se Lullius, testis inter omnes fide dignissimus, *libro de Mercuriis cap.* 40. narrat se Mediolani A. C. 1333. cum sociis quibusdam suis Lapidis Philosophici opus absolvisse. Quo in loco, quanquam typographi erratum causatur Borrichius,

ex

ex aliis tamen Lullii locis idem probatur, ubi disertis verbis non ciphris scripta hæc habentur. Sic enim circa finem Testamenti novissimi sui Lullius: *Factum habemus testamentum per virtutem Dei in insulâ Angliæ terræ in ecclesiâ Sanctæ Catharinæ apud Londinenses, versus partem Castelli, ante Cameram, regnante Edoardo per Dei gratiam, in cujus manibus ponimus in custodiâ per voluntatem DEI præsens testamentum anno post incarnationem millesimo trecentesimo trigesimo secundo, cum omnibus suis voluminibus.* Verum hîc alius ex alio scrupulus oritur. Vixit Lullius *anno* 1332. Londini, ac ibi libros in arte Chemicâ scripsit, fortassis & aurum tum confecit; & *libro de Mercuriis* tamen anno sequenti in Italia se opus suum absolvisse scribit. Aut itaq; bis Angliam adiit, quod placuit quidem *Eliæ Ashmol*, Nobili Anglo, *notis in Theatrum Chemicum Britannicum à se editum p. 443.* sed probabile non videtur, libros Chemicos Lullium scripsisse, antequam plenam artis suæ notitiam adeptus fuerat: aut error

aliquis in annorum numeris latet, quod vero esse simile probari è *Lullii Testamento Novissimo cap.* 14. potest: ubi Anno 1310 opus suum se Mediolani absolvisse memorat. Potuit itaq; ex eo tempore adiisse Angliam, invitatus à *Cremero Abbate Westmonasteriensi*, quem & ipsum Edoardi III. tempore vixisse constat. Is enim cum per Italiam peregrinaretur, ad notitiam Raimundi artisque communionem admissus secum illum duxit. Juvat ipsum audire in *Testamento* suo hæc narrantem: *Quanto magis legi, tanto magis erravi, usque dum in Italiam divinâ providentiâ me contulerim, ubi Deo optimo maximo visum fuerat, me in sodalitium unius viri non minus dignitate, quàm omni genere eruditionis præditi, Raimundi nomine destinare, in cujus sodalitate diu remoratus sum, sicque favorem in conspectu boni hujus Viri nactus sim, quod ille aliquam partem hujus tanti mysterii aperuerit, propterea illum multis precibus ita tractavi, quod mecum in hanc Insulam veniret, mecumque duos annos mansérit. In cujus temporis*

poris tractu sum absolutivè tantum opus consecutus. Posteaque hunc Virum egregium in conspectu inclitissimi Regis Edoardi deduxi, à quo meritâ dignitate recipitur, & omni humanitate tractatur, ibique multis promissis, pactis conditionibusq; à Rege inductus, erat contentus Regem permissione divinâ suâ arte divitem facere. Hâc solummodo conditione, ut Rex in propriâ personâ adversus Turcas, inimicos Dei, bellum gereret, impenderetque super Domum Domini. Sed proh dolor hoc promissum erat irritum à Rege violatumque, tum ille vir pius in spiritibus penetralibusque cordis sui afflictus hinc trans mare lamentabili miserabilique more aufugit, quod cor meum urit non mediocriter. Ex iis itaque, quæ hic jecimus, argumentis, satis, ut puto, patet, non mutandos esse Edoardos, quod vult Vir Clarissimus, sed historiam omnem ad Tertium ejus nominis referendam: cætera enim, quæ illic in contrarium adducit, non tanti mihi videntur, ut aliam sententiam persuadeant. Fuerit itaque Lullius, cum in Angliâ testamentum suum no-

visſimum ſcriberet, ſi annum nativitàtis, quem nominavit Mutius, ſupponimus, nonaginta & ſeptem annos natus: quod à vero alienum cenſeri non debet, cum extremâ demum ſenectâ ſecreti tanti participem factum fuiſſe conſtet, ac in *Petri Pacifici Legatione Perſicâ* ad annum centeſimum & quadrageſimum quintum vitam beneficio auri ſui potabilis produxiſſe legamus: cujus tamen an aliud exſtet fide dignum teſtimonium dubito. Vitam ejus ſcripſerunt *Symphorianus Campegius & Carolus Bovillus*, ac alii nonnulli. Scripſit & popularis ejus Vitæ Lullianæ hiſtoriam, ſed quam videre nunquam contigit, niſi titulo tantùm in Catalogo ſelectiſſimæ bibliothecæ *Raphaelis Tricheti du Freſne* hoc modo notatam: *Vida del admirable Dottor Romon Lull compueſta por Iuan Segti en Malorcq* 1605. 8. Quæ ſi ad manus fuiſſet, paratiora hinc fortè ad diſſertationem noſtram illuſtrandam habuiſſemus ſubſidia: in quâ diutius hæſimus, cum nullum exſtet illuſtrius ad omnem po-

ſteri-

steritatem exemplum. Lullio σύγχρονος fuit *Petrus Bonus*, qui *Margaritam*, uti vocat, *pretiosam* scripsit unà cum *introductione ad Alchemiam*, quâ barbaro quidem stilo, sed more tunc temporis Scholasticis usitato, è principiis peripateticis doctrinam Chemicorum stabilivit. Scriptus liber est *A.* 1330. in civitate *Pole*, Provinciâ Istriæ. Primùm edidit *Toxites* Medicus Argentoratensis Basileæ *A.* C. 1572. quæ editio melior est eâ, quæ in *Theatro* habetur. Scripsit idem, ut in fine libri hujus fatetur, alium de eâdem materiâ, quem ipse potiùs abolere, quam in lucem mittere voluit. In epitomen ejus aliorumque nonnullorum scripta redegit *Janus Lacinius* Monachus Calaber in *Collectaneis*, ut vocat *Chemicis*, Norибergæ apud Petreum impressis, & in *pretiosâ Margaritâ* Venetiis apud Aldum eleganti typo, cum iconibus etiam vasorum ad Alchemiam necessariorum editâ. *Rogeri Baconis* Angli scripta in summo etiam Philo-Chemicis pretio, & meritò quidem habentur. Ejus pau-

ca habentur in *Theatro Chemico*; aliqua opuſcula ſeorſim edita Francofurti. Plurima ejus manuſcripta latent in Bibliothecis Anglicis; ac magno ære redimitur, quicquid ejus viri haberi poteſt. Fuit ultra ſeculi ſui genium ad ſtuporem in omni eruditionis genere doctiſſimus. Qui epiſtolam ejus *de ſecretis artis & naturæ* leget, tot in rebus naturalibus & mathematicis, jam tum illi inventa videbit, quibus noſtra nunc ſecula triumphant. Pulveris certè pyrii prima excogitatio huic tribuenda eſt, non *Bartholdo* illi *Swartzio* Cimbro. Iniquior enim populari ſuo eſt *Cambdenus*, qui in *Reliquiis* ſuis *Baconi* abjudicatam *Swartzio* tribuit; cum ille duobus, ni fallor, ſeculis prior jam tùm pulveris iſtius indicium faciat. Habuit certè è Baconum familiâ feliciſſima ſemper ingenia Gens Anglica, & nuper *Franciſcum*, immortale abſtruſioris doctrinæ decus, & magnum ſeculi noſtri ornamentum. Famoſus ille Anglorum Propheta *Merlinus* à *Baleo* inter Poſſeſſores magni arcani refertur,

fertur, totamque ejus Prophetiam, in quam *Alanus ab Insulis* commentatus est, chemici argumenti esse multi contendunt: ac extat de illo in *Arte Auriferâ* aliquod scripti Alchemici fragmentum. De Fratre *Valentino Basilio* omnia incerta sunt, quæ memorantur, quanquam diligentissime in ejus historiam inquisitum fuerit ab Imperatoribus Germanicis. Ejus scripta in multis apparent mutilata. Nam monstravit mihi *Ericus Mauritius*, Collega quondam meus conjunctissimus, nunc illustris Cameræ Spirensis Assessor, magnum non Jurisprudentiæ tantùm, sed & omnis elegantioris doctrinæ decus, quas è Manuscripto Codice Bibliothecæ Viennensis insignes lacinias enotaverat, quæ in impressis exemplaribus non comparent. Non paucos etiam in Chemicorum ordine Poëtas habemus, qui & ipsi ποιηταί à Scriptoribus Græcis Chemicis dicti sunt, inter quos est *Iohannes de Meung Clopinell* Autor Gallus, Doctor etiam Theologiæ, sed lepidi ingenii homo, è quibus falsò duos fa-

cit *Naudæus* in notâ illâ, quam citat *Hornius in præfatione Gebri sui*: dicit enim autores fabulæ de Rosa fuisse Johannem de Meung & Clopinellum: cum tamen alterum verum nomen sit, alterum à patriâ desumptum. Scripsit is fabulam Comicam de Rosâ (*le Roman de la* Rose) inchoatam à *Guilielmo de Lorris*, cujus vetustum exemplar ad manus meas pervenit. Multa hic admiscet Chemica, quæ indicio sunt, altius quid illum sapuisse. Et mihi quidem dubium non est, permultos tales libros amatorios fabulosos ab omni ævo fuisse scriptos, qui tegerent hæc sub involucris istis arcana. In Heliodori Æthiopicis, quem Chemico studio fuisse addictum constat, ejus rei vestigia clara deprehenduntur: cumque ab Ægyptiis & Arabibus primùm id genus librorum frequentatum fuerit, ut docuit nos in pulcherrimâ suâ dissertatione *de l' origine des* Romans *Daniel Huetus*, per est verosimile multos è libris istis ad artem Alchemicam, quam illi profitebantur, tegendam fuisse scriptos.

Plura

Plura de Clopinello hoc lepida commemorant *Fauchet de antiquis Gallorum Poëtis lib.* 2, 126. & qui ex eo plurima capit in Bibliothecâ Gallicâ *Verdierius*. Scripsit & alios quosdam de erroribus Alchemistarum versus, in quos commentatus est *Nicolaus Flamellus* scriba Parisiensis, quem & ipsum possessorem Arcani Chemici habent; maximas enim impensas in templa & magnificas structuras fecit: quanquam *Georgius Hornius* in præfatione Gebri è Naudæo referat; Flamellum non operationibus Chemicis, sed aliis quibusdam artibus è Judæorum relegatorum bonis tantas parasse opes, quas lapidis Philosophici figmento occultarit. Idem refert *Croix du Maine* in bibliothecâ suâ *p.* 343. Pluribus vero argumentis non contemnendis imputatas illi fraudes confutat, chemicæque ejus scientiæ veritatem demonstrat *P. Borellus in Dictionario antiquarum vocum Gallicarum p.* 158. *& seqq.* Nam quod de Judæis è Galliâ pulsis, unde opes suas acquisiverit, objicitur, centum &

amplius annis post Flamelli tempora, factum id fuisse dicit, qui opus magnum Anno 1382. confecit: Calumniæ verò occasionem hinc datam, quod cum Judæis conversatus fuerit, quibus opus habuit ad interpretationem libri Hebraici ab Abrahamo Judæo quodam scripti, unde lapidis confectionem didicit. Qui liber tandem in manus Cardinalis Richelii paulò ante mortem ejus pervenit, ut narravit Borello *Dominus de Cabrieres* Nobilis Gallicus, qui ipsum illud αὐτόγραφον vidit. Immensæ fuerunt Flamelli divitiæ, quas liberalissimâ manu in miseros homines, templa & Xenodochia impendit, ut Parisiis penè nullum sit Xenodochium aut ædes sacra, in quâ ejus effigies & figuræ quædam hyeroglyphicæ Chemicæ non compareant. Quæ cum innotescerent Regi, in mandatis Magistro libellorum supplicum tunc tẽporis *Cramoisio* dedit, ut de iis inquireret. Flamellus verò, ut hanc à se amoveret molestiam, pyxidem pulvere aurifico plenam *Cramoisio* obtulit, quam diu in

in iſtâ familiâ aſſervatam fama eſt. Ejus teſtamenti tabulas, Codicillum, cum quadraginta aliis ſchedis inſpexit Borellus, copiam eorum faciente *Domino de Sauvale*, è quibus id comperit: Uxoris ejus Petronellæ ſororem *Periero* cuidam nuptam unum è filiis Nicolaum habuiſſe, quem Borellus arcani chemici hæredem à Flamello inſtitutum ex eo conjicit. Fuit *Perierius* aliquis Medicus hujus pulveris poſſeſſor, quem cognatus ejus *Boiſius* poſt mortem ejus inter ſchedas inventum abſtulit, ſed ſuo exitio. Nam cum imprudenter paſſim experimenta faceret, ſeque autorem gereret, artem vero ipſam,, quod ab eo poſcebatur, docere non poſſet, ſuſpendio affectus eſt; dicente ſententiam Richelio. De auro per pulverem *Boiſii* confecto memorabile eſt, quod narrat idem *Borellus p.* 488. quod cum plumbo in cupella poſitum, bonam plumbi partem in ſui naturam converterit. Quod ideo factum, quia ipſe veram pulveris ad metallum tingendum proportionem ignoravit.

Circumferuntur quidem aliqui proceſſus de Lapide Philoſophico ſub *Boiſii* nomine: nam vidi ipſe aliquem inter ſchedas Anglicas manu Digbei ſcriptas, quas poſſidet *Caſpar Marchius* Collega meus honoratiſſimus: ſed falſi procul dubio ſunt, & ab impoſtoribus conficti. Plura legi apud ipſum Borellum poſſunt. Inter latinos ſcriptores non ineleganti carmine libris tribus *χρυσοποιΐας* *Johannes Aurelius Augurellus* deſcripſit, ut alios incultiores præteream. Anglorum de iſtâ arte Poëtas & eorum fragmenta collegit *Elias Ashmol* in primâ parte *Theatri Chimici Britannici*, & notas adjecit, quibus non pauca continentur ad hiſtoriam Chemicorum Anglorum facientia. Cæteræ ejus partes fruſtra exſpectantur. Magna de *Paracelſo* ſuperiore ſeculo fama fuit, quo de homine varia ſunt doctorum judicia. Laudatur ab his, culpatur ab illis. Præcipua ſuæ doctrinæ *Iſaaci Hollandi* ſcriptis editis, unde multa deſcripſiſſe quidam volunt, & Doctoris cujuſdam Chemici informa-

tioni debet. Ingeniosum fuisse ac magnorum arcanorum possessorem nemo tamen negaverit. Id magnam homini invidiam conciliavit, quod ubiq; in Medicos debacchetur & profundam naturæ ignorantiam objiciat; quanquam fervore tum opus erat, si aliquam novæ suæ doctrinæ autoritatem conciliare vellet. Id quoque in eo desiderari potest, quod Philosophorum veterum scholis non satis imbutus miras & monstrosas sibi opiniones, ac nescio quæ astra ac Entia multorum effectuum principia finxerit, forte Lucretianum illud animo volvens:

Omnia enim stolidi magis admirātur amantq;
Inversis quæ sub verbis latitantia cernunt.

Denique & magiæ illum accusant, à quâ tamen, vel saltim praxi ejus, illum defendit Naudæus in *Apologia hominum pro Magis habitorum part.* 1. *c.* 14. & æquius fortassis judicabunt, qui non ab ipso sed ab aliis scripta ejus edita perpendent. Multos habuit adversarios, & quidem inter ipsos Chemiæ veteris Professores, qui eum ut Sophi-

stam

ſtam &Impoſtorem paſſim depingunt, inter quos Libavius aliique fuerunt. Conringius quoque accuratè in ejus vitam & ſcripta inquiſivit libro deMedicinâ Hermeticâ. Sed tamen non paucos defenſores ac in doctrinâ ſuâ ſectatores habuit. De diſſenſu ejus à veterum Chemicorum ſcriptis jam ſuperiùs dixi. Quanquam veroſimile ſit longo ex uſu ſemper doctiorem Paracelſum in multis ſub finem vitæ aliter quàm olim ſenſiſſe. Exſtant quædam χρυσοποιΐας ejus teſtimonia, quibus tamen alii habent, quæ opponant. Si manus à Theologiâ abſtinuiſſet; minus, opinor in ſe invidiæ derivaſſet. Nam & hujus dogmata ad principia Chemica refingere voluit: ac vidi tria, ſi rectè memini, manuſcripta Paracelſi volumina in BibliothecâVoſſianâ,quibus in libros Novi Fœderis commentatur. Hinc orta illa F*ratrum Roſeæ Crucis* ſocietas, ſimilia Theologo-Magico-Chemica dogmata jactans, cujus doctrinam inanem & ſophiſticam detexit *Libavius* & *Naudæus peculiari ad*

Gaſſen-

Gassendum epistolâ. Non paucis tamen, etiam viris doctis illi homines imposuere; *Michaëli* quoque *Mejero*, qui aliquot libris eorum causam egit. Mirum quanta inde sequentibus annis seges Chemico-Enthusiastarum orta fuerit; quanta librorum sophisticorum turba, planè alia à veteribus illis docentium. Nam plurimi illorum maluerunt ἀεροβατεῖν, & vel à spiritu mundi, vel sale universali, aut aliâ re incomprehensibili chemica principia deducere; quam cum veteribus in incunabulis suis, terræ scilicet visceribus illa quærere. Novi ex hujus farinæ scriptoribus multos, atque inter illos *Weigelii librum de Igne & Azot*, manuscriptos omnes, magno pretio Amsterodami venditos. Sed non est ut illis immoremur. *Theobaldi ab Hogeland* qui se ficto nomine appellat *Ewaldum Vogelium* tractatus Chemici à peritis ejus artis præ cæteris æstimari solent. Scripsit librum de *difficultatibus Alchemiæ*, aliumque de *lapidis Physici conditionibus*. Nec memini unquam ab eo de *vanitate*

tæ Alchemiæ quicquam scriptum, ut vult Kircherus. Habemus & alium ab eo librum, quo historias transmutationum metallicarum consignavit. Perspicuâ dictione usus est, & cæteris luculentius scribit. Multis arcani possessor creditur; initium operis se habuisse ipse non diffitetur. Cognatus ejus *Cornelius ab Hogeland*, qui de *Dei existentiâ* scripsit & de *Oeconomia animalis*, nihil quidem ipse habuit arcani, sed scripta Theobaldi quædam secutus multa cum Cartesio operatus est, ut narravit mihi amicus, nullo tamen successu. *Petrus Job. Faber*, qui fortassis etiam hodie vivit, *à Comite de Flisco Decad. de Fato p.* 132. pro vero possessore habetur. *Nostris*, inquit, *temporibus Petrus Job. Faber lapidem Philosophicum composuit.* Multis certè scriptis id ipse orbi persuadere voluit. Verùm apud me, nisi idoneis documentis fulciantur, talia non facilè fidem inveniunt. *Arcanum Hermeticæ Philosophiæ*, opus quod *Enchiridio Physicæ restitutæ Spagneti* additur, eleganter scriptum est, & genuinum

num se facilè ipso habitu ostendit: nec leve argumentum est, quod ab *Anonymo Philalethâ*, quem verum hodie vivere possessorem, è relatione illustris Viri scio, aliquoties ejus mentio fiat, qui interdum, ubi non nominat, integras ex eo periodos exscribit. In utroque vero ita sibi respondet dictio non inculta, ut ab uno autore omnia profecta quis existimare possit. Nam *Spagnetum* non esse Autorem Arcani Hermetici, sed editorem tantùm, *Borellus in Bibliothecâ* suâ prodidit: Anonymus vero Nobilis Galli, non *Spagneti* nomine eum citat. Est verò is, qui se *Philalethen* vocat, gente Anglus, de quo hæc mihi Londini narravit Vir Illustris & fide dignissimus, qui & ipse Virum hunc benè novit. Appulit is aliquando locum aliquem Indiæ Orientalis, cujus nomen mihi excidit, hospitio *Georgii Starkey* Pharmacopolæ, popularis sui, exceptus. Cum hujus filio familiariter conversatus nomen illi suum sub jurisjurandi fide revelavit, ac tincturæ particulam dedit, unà

cum

cum libro quodam edendo, cujus pars aliqua sub titulo: *Introitus apertus ad occlusum Regis palatium*, ante aliquot annos, curante *Johanne Langio* Amstelodami edita: altera pars alio titulo à *Birrio* Medico Amstelodamensi, sed cui Philalethæ nomen incognitum, prodiit. Diu ineditus liber per manus Philo-Chemicorum vagatus est, & mentionem ejus facit *Georgius Hornius in præfatione Gebri* à se editi: sed injurius in bonum hunc Autorem est, quo nemo, ut apparet, candidius & majori perspicuitate in hoc argumento versatus est, eum vocando Sophistam, quod ad ejus præscriptum operatus nihil profecerit. Latinâ linguâ librum scriptum esse arguunt omnia: non potuit enim mihi sententiam suam probare, qui Anglicâ linguâ Αὐτόγραφον à Langianâ editione in quibusdã discrepans nuper publicavit. Dictio ipsa latina, versiculi παροιμιώδεις nonnunquam è Poetis citati faciiè id evincunt. Quæ in Anglicâ editione nonnunquam interseruntur laciniæ, ab alienâ manu esse vi-

se videntur, & loco alieno assutæ. Bina ego aliquando habui exemplaria manuscripta latina, quorum alterum à communicatione ipsius *Starkey*, cujus nomen in frontispicio, & India patria posita erat, profectum: unde historiæ, quàm supra narravi, fides firmatur; alterum ab alio amico habui. Quæ tam à Birrio, quàm à Langio edita sunt in illis conjunguntur. Sed deest in editis *à Birrio tract.* 3. parti cui titulus: *Fons Chemicæ Philosophiæ* integrum caput præliminare de *calcinatione Philosophicâ*, quod in scriptis habetur: ubi alia quoque est librorum partitio, ac integri nonnunquam versus & periodi habentur, quæ in editis non comparent. Ille verò *Starkey*, qui ab Autore hunc librum habuit, in Angliam postea redux aliquoties pulveris sui experimenta Londini fecit: cumq; ipse ad operis confectionem accedere vellet (præcepta enim aliqua à Doctore suo acceperat) frusta laboravit. Audio tamen in librorum suorum aliquo, cui titulus: *Marrow of Alchimy*

 i, e,

i. e. *medulla Alchemiæ*, mentionem quandam de his rebus facere: sed adipisci librum in Angliâ non potui, quâcunque etiam diligentiâ quæsitum. Cæteri ejus libri de *pyrotechniâ* & quos in *defensionem Helmontij* scripsit, non adeò rari sunt. Intempestivum hîc esset, & Tibi, Vir Amplissime, tædiosum cæteris quibusdam minutioribus recensendis tempus inutiliter terere: nam & ipse longè eos rectiùs nosti, quàm ego qui hæc Tibi scribo, & præcipui eorum junctim quibusdam voluminibus; *Arte Auriferâ*: *Theatro Chemico*: *Museo Hermetico* (è quo multa se arcana didicisse fatetur *Petrus Job. Faber*, quod penè in cœlum laudibus extollit) *Theatro Chemico Britannico* ab *Elia Ashmol* edito, in lucem prodierunt. Multa quæ ad artem ipsam & autorum historiam pertinent *Michael Mejerus in Symbolis aureæ mensæ*: *septimanâ Philosophicâ*, & *Libavius* in scriptis suis eruditè nec indiligenter tractarunt. Atque hæc de Autoribus hujus doctrinæ dicta sunto: quos scio multos sper-

nere

nere ob horridam dictionem, rerum obscuritatem, & morem philosophandi hoc seculo insolitum. Sed iniqui sunt censores, qui talia vitio hominibus illis vertunt. Frustra enim ab illo seculo quis exspectaverit elegantias: res ipsa, ne planè indignis illa pateret, non nisi ænigmaticâ scribendi formâ proponi volebat. Nec sordere modus philosophandi tum publicus in Philosophiâ naturali debet. Modo rem videat, verba & notiones æquus arbiter facilè condonabit. Latuerunt nonnunquã intra Cœnobiorũ parietes præclara ingenia, quæ, cum otio abundarent, sibi relicti, nec rerum domesticarum curis angerentur, in multa arcana meditatione ac experimentis assiduis penetrare potuerunt, à quibus aliis negotiis distenti submoventur. Hinc apud Monachos plura artis Chemicæ documenta, quàm alibi invenimus. Qui fructum aliquem è scriptis illis reportare cupit, singulari arte ἑρμηνευτικῆ opus habet: nam terminos primùm nosse debet, occultiores illos,

quorum integrum Lexicon facilè quis conficiat. Vulgarium enim Lexica complura scripta: sensus è locis similibus per collationes mutuas, investigandi: cujus aliquod specimen *Lagnæus in Harmoniâ suâ Chemica* dedit. Nec alio consilio, quanquam tumultuariâ operâ, congesta est *Turba Philosophorum* in *Arte auriferâ*, à quâ tamen multum discrepat illa, quæ reperitur in *Theatro Chemico*. Aliam Gallicâ linguâ *Bernhardus Comes Trevisanus* concinnavit.

Restat nunc, ut de artis hujus experimentis, quæ ad notitiam hominum pervenêre, quædam hactenus ignota in medium producam: neque enim animus est recoquere, quæ à *Theobaldo Hoghelan*d aliisque collecta sunt *χρυσοποιίας* exempla: & multa ipsi jam in superioribus recensuimus. Primo loco hic nominabo tot experimentis celebrem Nobilem Scotum *Alexandrum Setonium* vel *Sidonium*, qui magnam libri Hoghelandæi partem conficit. Sed ad Hoghelandi notitiam omnia non pervenerunt. Ostensa mihi fuit Amste-

loda-

fodami lamina quædam aurea, à *Johannis Antonidæ van der Linden* Medici Profeſſoris Clariſſimi filio Medico, quę particula erat auri, quod Scotus ille Enchuſæ, ubi medicinam faciebat Pater *Johannis Antonidæ*, Amſtelodamenſis Medici Avus, in ædibus nautæ *Jacobi Hanſsen*, è plumbo confecerat, à quo habuit particulam illam Medicus Enchuſanus. Tempus verò ille manu ſuâ accuratè ſignaverat: Annum 1602. diem 13. Martii, horam quartam pomeridianam. Occaſio notitiæ, quæ Scoto cum nautâ fuit, è naufragio orta eſt. Nauta enim ad littus Scoticum eô tractu, quo prædia ille habebat ejectus, humaniter ab illo habitus, hoſpitio Enchuſam venientem exceperat. Is poſtea in Germaniâ plura artis ſuæ ſpecimina oſtendit, ut pene exitium ſibi ipſi ſtruxerit, à quo per Sendivogium, Polonum, vel Moravum, ut alii volunt, liberatus præmii loco pyxidem pulvere aurifico plenam illi obtulit. Diem interea Setonius obiit. Sendevogius viduâ ejus in uxorem ductâ, quam ar-

tis habere notitiam putabat, magnâ spe excidit: nec præter donatum pulverem quicquam habuit. Quem cum ille partim multiplicatione inutiliter tentatâ, partim projectionibus frequentibus coram magnatibus exhausisset, in magna vitæ pericula & in paupertatem ipsam à tantis divitiis incidit. Quæ omnia summâ diligentiâ descripsit *Dominus des Noyers*, Reginæ Poloniæ à Secretis, cujus epistolam *Dictionario suo Borellus p.* 479. inseruit. Nam altera illa, quam & ibidem habet, relatio *Budowskÿ* Oeconomi Sendivogiani fidem non meretur. Nihil quicquam quod ad summam rei faceret Sendivogius scivit. Librum tamen Setoni, qui se Cosmopolitam vocavit, duodecim scilicet Tractatus imprimi curavit. Alter Tractatus de Sulphure spurius *Domino de Noyers* habetur, cujus ibi multa affert atgumenta. Illud mirabile de Imperiali, cujus dimidiam partem in aurum tinxerat Sendivogius, alterâ parte manente argenteâ. Pars verò aurea tota porosa fuit, quo patet pulveris aurifici

rifici vis in metalli particulas. Hunc nummum sæpè ostendit Parisiis *Dn. de Noyers*, qui ejus possessor fuit. Novi ipse amicum, qui similem ab illo nummum vidit alternis striis aureis & argenteis interstinctum. Quem hoc modo tinxerat Sendivogius. Penicillo aquâ imbuto lineas in nummo duxit: his lineis pulverem inspersit, ac super ignem, usq; dum candesceret, posuit. Quâ itaque parte lineæ ductæ, mutatio in aurum facta est, cæteris manentibus argenteis. Sed illud non potuit absque notabili pulveris jacturâ fieri, cujus major quantitas in ignitum, quàm fusum metallum impendenda est. Quâ ratione etiam clavi ferrei tingi possunt, copia tincturæ supplente, quod deest habilitati materiæ, quæ tingitur: quemadmodum spiritus petrifici ligna similesque materias in lapidem convertunt, quoniam illorum tanta copia est, ut omnes occupare poros & meatus possint. De Setonio quædam χρυσοποιίας specimina Hamburgi data *Lavaterus* in libro *de*

Censu recenset. De *Eduardo Kelleo* Anglo, res est notissima, eum coram Imperatore Rudolpho ac Pragæ in ædibus *Thaddæi Haggecii* tinxisse, referente id etiam *Gassendo libro de metallis cap.* 7. Habitus erat vulgo pro vero Possessore; sed tincturam aliundè habuit. Cum vero integra ejus historia vulgo non sit cognita, adscribam, ut ex ore illustris viri, qui à famulo Kellæi illam habet, mihi est narrata: Notatu enim digna est, ac multa habet memorabilia. Fuit Kellæus non Nobilis Anglus, ut quidam putarunt, sed homo plebejus, Notarius & Advocatus Londinensis. Is quia linguæ veteris Anglicanæ peritissimus fuit, in aliquorum gratiam vetera quædam instrumenta ausus est corrumpere: cujus criminis cum convinceretur, auribus abscissis Londino relegatus est, teste *Weavero* in *monumentis funeralibus*. Profectus itaque Kellæus versus Walliam Angliæ Provinciam, ac in oppido aliquo, cujus nomen mihi nunc excidit, apud Cauponem ejus loci divertit. Hic ante

sene-

fenestram positum invenit librum antiquissimâ linguâ Wallicâ (cujus ille erat peritissimus) de arcano lapidis Philosophici scriptum, è cujus lectione occulta quædam tegi suspicatus est. Cum itaque quæreret è Caupone, unde hunc librum haberet: respondit ille: repertum fuisse in sepulchro cujusdam Episcopi, quod esset in vicino templo. Res autem ita acta erat. Cum fureret plebs in sacras imagines ac cruces eo in loco, famâ magnarum opum in sepulchro Episcopi reconditarum commota illud aperuit, atque nihil aliud quàm librum istum & duos globos eburneos invenit. Cum ergò ob spem illusam indignarentur, globum alterum eburneum fregerunt, in quo rubicundissimus ac ponderosissimus pulvis inventus: cujus magna pars cum gustu ac odore destitueretur, rejecta ac pedibus conculcata fuit. Caupo verò iste, ut antiquitatis aliquod documentum secum tulerat, & librum, & alterum globum integrum (in quo tinctura alba) cum parte pul-
K 5 veris

veris rubicundi superstite. †Rogante itaque Kellæo ut pulverem sibi ostenderet, alterumque globum eburneum, quo ad lusus suos jam usi fuerant pueri, protulit omnia, ac denique libram Sterlingiam offerenti Kellæo vendidit, ut res usui sibi non futuras. Kellæus verò cum multa magnifica ac splendida in isto libro legeret, ac diras in eos, qui essent abusuri hoc thesauro, Londinum reversus est, ac in suburbio subsistens, nuncium ad *Johannem Dee, Doct. Theologiæ*, vicinum quondam suum, insignem mathematicum, & mirerum Chemicarum æstimatorem misit, quò is quàm citissimè ad se veniret, magnum aliquod ac memorabile visurus. Advolavit ille à Kellæo statim compellatus: Tu verò dic mihi, quid est projectio? subridens *Johannes Dee*: Tu verò, ait, rem illam mihi trade, quâ projectio institui debet, & statim te docebo. Tum ille re omni narratâ ac pulvere prolato ad aurifabrum cum *Johanne Dee* abiit, facturus ejus rei experimentum. Ac revera tunc plumbum
in

in aurum mutatum hâc tincturâ viderunt. In spem itaque addiscendi hujus arcani *Joh. Dee* arrectus unà cum *Kellæo*, ac totâ familiâ in Germaniam prius, hinc Pragam in Bohemia commigravit, forte ut fodinis Metallicis propiores, tentare quædam ad libri præscriptum possent, aut securiores illîc quàm in Patriâ viverent. At Kellæus splendidâ istâ fortunâ elatꝰ, ac parum circumspectus in projectionibꝰ publicè coram Imperat. & magnatibus faciendis, magnam primò existimationem sibi acquisivit, magnis ac plus quàm regiis largitionibus, quas recenset *Elias Ashmol in Theatro Chimico Anglico*, *notis ad librum Eduardi Kellæi*, quem edidit fortè ut à Caupone habuit; aut ut ipse interpolavit. Nam Principibus non solùm & legatis multa donavit, sed & ancillæ suæ quatuor millia librarum (credo Sterlingiarum) in dotem dedit. Qui aliunde illum habuisse tincturam ignorarunt, crediderunt, tantum ignobilioris metalli illum in aurum mutare potuisse, quantum auri pon-

pondus fuerat, à quo pulverem vel liquorem fortè extraxerat. Quare autores fuerunt Imperatori, ut non uncias sed libras conficere juberet: quod ille quidem facturum se promisit; at non præstitit. Sed non habuit fortassis tantùm, quantum libris tingendis sufficeret. Cum itaque jam sera esset in fundo parsimonia, & Imperator, cui artis, quam ipse nesciebat, manifestationem Kellæus promiserat, illum urgeret, carceresque minaretur, ad artes magicas confugit, ac spiritus conjurans rationem tincturæ parandæ ab illis discere voluit Quotidie ferè instituta cum spiritibus colloquia, quæ quàm diligentissimè notavit omnia *Ioh. Dee singulari Diario*, quod post mortem in manus *Merici Casauboni*, *Isaaci Filii*, incidit, qui illud edidit, ut convinceret homines atheos de Spirituum existentiâ. Liber spissus est in folio, miris nugis, precibus, conjurationibus, somniis refertus; sed è quò perfectè omnem historiam horum hominum ediscas. Pervenit ejus rei fama ad

Eli-

Elisabetham Angliæ Reginam, quæ cum Kellæum frustra hactenus invitasset, *Ioh. Dee* tandem precibus suis in Angliam revocatum lautæ conditioni præfecit; Is vero spes ejus implere non poterat, ac mortuus demum est in Angliâ, cum Kellæus antea è crure fracto, dum funiculis se è carcere demittere voluit, diem suum obierat. Ejusdem mihi historiæ veritas *à Ioachimo Polemanno* confirmabatur, qui eam sæpe ex ore *Digbæi* audiverat. *Elias* verò *Asbmol* hujus planè ignarus pro vero Possessore illum in notis ad Theatrum suum habuit: qui & ipse aliud Diarium manu *Iohannis Dee* scriptum, ut mihi narravit, possidet, è quo plurima ad Kellæi historiam facientia excerpsit. Sed recentius procul dubio est diarium, quod Casaubonus edidit: nam in *Asbmoli* illo passim notatum est: quot uncias auri hoc vel illo die confecerit. Memorabile est hoc, quod fragmentum Vasis cujusdam culinaris in argentum mutaverit, ita ut extrema fragmenti Vasi accuratè aptari potuerint,

quod ad Reginam Elisabetham unà cum ipso vase transmissum est. De *Butlero*, de cujus lapillo mirabiles curationes recenset Helmontius, cum ejus historia nemini, quod sciam, prodita sit, ut ex ore ejusdem Viri illustris habeo, recitabo. Fuit *Butlerus* nobilis Hibernus, cumque Juvenis in Africam navigaturus esset, à Piratis captus Regulo cuidam Arabi pro mancipio venditus est. Is possessor magni arcani fuit, ut sunt in Arabiâ multi, & hujus servi sui ministerio ad opera quædam vulgaria Chemica usus est. Qui cum esset sagacissimus, subolfecit secretiores Domini sui labores, ac in pyxidem aliquam incidit, quâ recondebatur magnus ille naturæ thesaurus. Cujus rei cum jam certus esset, cum mercatore Anglico illic vivente pactus est, ut se ab hero suo redimeret. Redemit ille: *Butlerus* verò pyxidem illam tanti arcani custodem furto subripuit, atque in Angliam navigavit, ubi privatim coràm aliquibus projectionem fecit. Ea fama pervenerat ad Medicum quendam

dam Hibernum, popularem ejus, quem permovit, ut relictâ familiâ suâ ac praxi medicâ, ipse Butlero spe arcani potiundi famularetur. Multum temporis intercesserat, cum nihil deprehendere potuit Medicus, & omnia clanculum ageret Butlerus. Transegit itaque cum hospite pretio dato, ut locum aliquem obscurum post Butleri conclave sibi concederet, quo per rimas aut foramina quædam observare illum posset. Accidit itaque, cum aliquando plumbi & hydrargiri quantitatem emere jussisset Butlerus, ac statim in vicinam urbem negotii causa ablegasset, ut ille tempus jam idoneum suspicatus simulato abitu domi remanserit. Quare post conclave in sellis duabus vel tribus sibi superimpositis constitit, ut per forramina prius à se facta despicere in conclave Butleri posset. Vidit itaque furnum parare Butlerum, plumbum ac hydrargyrum igni apponere. Vidit de pavimento, effracto lapide, producentem pyxidem aliquam rubicundo pulvere plenam,

Cum-

Cumq; quantū satis erat, è pyxide cœperat Butlerus, ac jam jā liquefacto plumbo ac hydrargyro calido immissurus erat: Medicus nimio videndi desiderio incensus propius se foramini admovit; cum corporis sui pondere sella suprema inclinata præcipitem illum dedit. Quo strepitu attonitus Butlerus observatorem suum penè transfixisset, nisi intercessisset hospes; Medicus verò ille statim herum suum coram Magistratu Londinensis, ut Monetæ falsarium accusavit. Quo in carcerem conjecto, ac suppellectile ejus perlustratâ nihil quidem instrumentorum monetariorum, sed quadraginta auri libræ inventæ sunt. Quod cum falsum primò suspicarentur judices, genuinum omni examine deprehenderunt. Quoniam itaque documenta non essent, quibus convinci posset Butlerus, è carcere iterum dimissus est. Idem Butlerus Ducem de Buckingam, cum iter suum in peregrinas regiones instituturus esset, (*narrabo, quæ ex ipsius Ducis Oeconomi ore accepi qui hæc mihi narravit*)

ravit) adiit, ac aliquam Cambii schedulam ad Mercatorem Batavum ultro obtulit, si fortè apud peregrinos pecunia illum aliquando deficeret. Risit Dux; sed ne inofficiosus videretur, schedulam accepit, eam ut nullo sibi usui futuram negligens. Accidit itaq; ut Ducem Amstelodami viventem, Mercator aliquis Butleri nomine salutaret, ac ducenties millia aureorum ejus nomine offerret, si pecuniâ egeret. Obstupuit summâ istâ oblatâ Dux; sed accipere detrectavit. Cum verò postea per Angliam innotesceret de Butleri divitiis, per artem Chemicam paratis, ac saluti suæ diffideret, in Hispaniam navigans unà cum tincturâ aquis submersus est. Medicus verò ille laqueo postea multatus est, quod populares suos rebelles pulveris pyrii conficiendi rationem docuerit. Atq; ita Butlerus furti, Medicus proditionis pœnam dedit. Hanc historiam è relatione ipsius Medici Hiberni Vir ille illustris habuit. *Iacobus Cor* Regi Galliæ Carolo VII. à Consiliis, Vir illustris & ma-

gnorum munerum à Borello interPoſſeſſores tanti quoque arcani habetur, &, ſi rectè memini, *Claudius Seiſſelius in hiſtoriâ Lud. XI.* tradit adjutum fuiſſe Regem Carolum, auro ejus Chemico in bello contra Anglos. Borellus in *Dictionar. à p. 272. ad 279.* varia ejus χρυσοποιίας probandæ argumenta affert. Inter quæ & illud refert: quod vitrum malleabile confecerit, clariſſimum quidem & perſpicuum, ſed quod Solis tantum corpus videndum exhiberet; radios verò non transmitteret. In eo tamen miſerè labitur, quod à Lullio artem didiciſſe putet, qui penè integro à Lullio ſeculo diſtat. Non contemnendum & illud aurificii ſpecimen eſt, quod ipſe tentavit *Berigardus circ. Piſan. 25. Referam*, inquit, *tibi fideliter, quod olim mihi contigit, cum vehementer ambigerem, an aurum ex hydrargyro fieri poſſet: accepi à Viro induſtrio, qui hunc mihi ſcrupulum aufferre voluit drachmam pulveris colore non abſimilis flori papaveris sylveſtris, odore vero ſal marinum aduſtum referentis, atque ut abeſſet omnis*

ſuſpi-

ſpicio jocoſæ fraudis, vaſculum è multis venalibus unum accepi, carbonem & hydrargyrum, quibus nihil auri occultè, ut fit à circulatoribus, ſubjectum eſſet. Decem iſtis drachmis pulverem injeci ſubjecto igne ſatis valido, ſtatimque omnia exiguo intertrimento in decem fere drachmas auri optimæ naturæ coaluerunt, quippe quod aurificum judicio nullam non ſubiit tentationem. Hoc *niſi in ſolo loco & remote ab arbitris comprobaſſem: ſuſpicarer aliquid ſubeſſe fraudis; nam fidenter teſtari poſſum, rem ita eſſe.* Hæc ille, Vir elegantis doctrinæ & minimè vanus. Quibus ſubjicio quæ Hamelius refert libro *de Foſſilibus lib. 2. c. 10. p. 252. Paucis*, inquit, *abhinc annis* (editus vero eſt liber anno 1660.) *aurifaber Pariſienſis, quem ſi neceſſe foret nomine deſignarem, aliquot granula pulveris aurifici à Polonoin Patriam remeante accepit, cujus ope plumbum fuſum in aurum puriſſimum commutavit.* Addit porro ad collocutorem (nam Dialogus eſt) ſe convertens: *Eſt homo naſutiſſimus, ac tibi forte, mi Theophile, à nomine & facie notus. Thuil-*

lius quoque Commentario in Emblema *Alciati* 189. auri factitii talis meminit: *Quidquod ego ipse hisce oculis vidi, hisce manibus contrectavi massam auri à quodam mihi satis noto & familiari confectam, & in Archiducali Academia Frieburgi Brisgoiæ publicæ Disputationi, quæ fieri id posse negabat, illatam.* De Libero Barone *de Chaos*, qui antea Richthausser dictus fuit, satis nota sunt specimina, quæ coram Imperatore Ferdinando III. fecit: quorum testis exhibetur nummus, cujus effigies in *Zwelfferi Mantissâ Spagyricâ* & apud alios visitur. Unde verò is pulverem habuerit è relatione cujusdam Amico scio. Sed illa privatis aliquando colloquiis reservo. Habuit idem Rubinum uviformem arte ab alio quodam confectum, quem ad manus Reginæ Christinæ ex occupatione Pragensi pervenisse Amicus mihi narravit. In historiam transmutationis in *Cornelii Martini* Professoris Helmstadiensis ædibus à Nobili quodam factæ, quam narrat *Zwelfferus Mantiss. Spagyr. p.* 329. inquisivi diligen-

gentius: sed non potuerunt eam mihi confirmare Amici Helmstadienses: nisi quod *Cornelium Martini* multam laboribus Chemicis impendisse operam testentur. Ac ipse in *Analysi Logica c. 8.* suo testimonio veritatem artis comprobat. Narrationem de pulvere aurifico Imperatori â sene quodam incognito oblato, ac rei experimento habet *Monconisius Itinerario suo part. 2. p. 371.* qui & *p. 378. & 379.* historiam transmutationis per Baronem de Chaos factæ recenset & *pag. 372.* aliam de projectione coram Electore Moguntino factam, & *p. 381*, iterum aliam de auro Chemico Gustavo Adolpho à quodam Mercatore Lubecensi oblato. Similiter & *in Miscellaneis Medico-Physicis Naturæ Curiosorum de An. 1670.* De Rudolpho II. hujus artis gnaro, quam cubiculario suo manifestavit: de milite quodam, qui plumbum in argentum convertit, cui pyxis argentifico pulvere plena furto subrepta historiæ antehac ignotæ referuntur. Sed quis omnium illorum testimoniorum numerum ini-

ret? Non pauca his jam à me allatis addere possem, ab amicis, quorum certa fides est, mihi narrata. Sed ista mihi ac aliis amicis privatim scio, nec in publicum ea proferre licet. Sufficere ut arbitror, ea, quæ adduximus, possunt ad expugnandam eorum pervicaciam, qui nullis argumentis & vix suis convinci sensibus possunt. Quorum sanè hominum plurimi sunt. Cum enim maxima eorum pars rerum naturalium vicissitudines & absconditam potestatem ignoret, aut ingenii sui normâ metiatur, fieri plerumque solet, ut quod novum illis aut insolitum videtur, primum in dubium vocent; hinc, cum ingenio consequi non valent, ut rem inanem & fictam contemnant: cæterosque cupidine inquirendi ductos rideant aut insectentur. Illorum quanquam reprehendenda arrogantia & malitia est, horum tamen laudanda quidem est, sed non suadenda inconsulta industria. Cum enim tot tantisque difficultatibus obsepta sint hæc studia, imprudenter pro-

fecto facit, qui in rem omnium incertissimam & sumptus & bonas horas impendit. Nisi enim θεὸς ἀπὸ μηχανῆς intervenerit, aut Doctor aliquis, frustra omnem pro lapide consequendo lapidem movebimus. Accedit fatalis, qui comitatur illa studia, contemptus, homini honesto gravis: detrahit enim de judicii opinione apud Viros prudentes malè instituta utilium provisio, cum molimur rem inanem, tot imposturis infamem, tot aliorum damnis & periculis nobilitatam. Quam ob caussam inter perdita ingenia referebat Cardinalis Perronius (ut ex schedis illis, quæ à FF. Puteanis consignatæ sunt, constat) quæ in studiis illis, vel multiplicatione cubi, vel perpetuo mobili, vel astrologiâ judiciaria tempus suum ponunt. Rectiùs itaque agunt, qui præcipitio hoc relicto ad plana se conferunt & in vicina naturæ opera contemplationes minore cum damno & periculo conjunctas defigunt. Unde & sapientiæ naturali & Medicinæ nova semper lux inferri possit. Quod facere

Te

Te, Vir Amplissime, cum magno Virorum celeberrimorum applausu videmus, qui nova subinde ex officinâ tuâ Chemicâ arcana exspectant. Ego verò quem aliena planè studia sibi mancipatum habent (neque enim vel legibus Romanis, vel humanioribus studiis, quibus hactenus vaco, quicquam cum re Chemicâ commercii est) per transennam ista inspiciens vobis intra Cancellos vestros dijudicanda relinquo. De Epistolâ hâc, jam in librum molestâ & tædiosâ tibi dissertatione abeunte, quod libitum est, statues: quæ si lucem ferre apta nata non est, tuâ sententiâ in ignem eat, victima Vulcani aris immolanda. Vale. Dab. Kiloni a. d. XXVI. Febr. An. cIↃ IↃC LXXIII.

